

YEREL YÖNETİMLERDE KATILIMCI MEKANİZMALAR VE SÜREÇLER

Yazan
Hale Akay

Yayınlayan
Türkiye Avrupa Vakfı
Koşuyolu Mahallesi,
İsmail Paşa Sokak No: 47
PK: 34718 Kadıköy İstanbul

Tel: 90 216 545 76 35
Faks: 90 216 326 92 58
info@turkiyeavrupavakfi.org

Tasarım ve Uygulama
Nur Ayman

Baskı
RENKSA Reklam Org. Tanıt.
Kimyevi Turizm İnş. San. Tic. Ltd. Şti
Merkez Mah. 8. Sok. No: 22/A
Bağcılar/ İstanbul
Tel: 0212 434 05 77

YEREL YÖNETİMLERDE KATILIMCI MEKANİZMALAR VE SÜREÇLER

GİRİŞ

Türkiye Avrupa Vakfı'nın 2015 yılı sonbaharında Ataşehir Belediyesi ile ortaklaşa olarak Hollanda Başkonsolosluğu Matra Programının mali katkısı ile yürütmeye başladığı "Yerel Yönetimler için Dezavantajlı Grupların Katılımıyla İnsan Hakları Temelli Programlama" başlıklı proje, yerel yönetimler ile yurttaşlar arasında somut çıktılar kapsamında bir ortaklık platformu kurmayı hedeflemiştir.

Katılım kavramı özellikle yerel yönetimler bağlamında sıklıkla vurgulanan önemli ilkelere biridir. Ölçek olarak halka yakınlıkları dikkate alındığında, yerel yönetimlerin etkin ve etkili yerel politikalar üretmekte sivil toplumun katılımını sağlaması günümüzde artık olmazsa olmaz bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu katılımın öncelikli olarak kendi sesini duyurmak açısından örgütlenme ve kapasite eksikliği yaşayan dezavantajlı grupları hedef alması ise başlı başına bir amaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte, bu alandaki mevcut çalışmalar büyük ölçüde katılımı anlatmak veya katılımı kolaylaştıracak araçları tanıtmak üzerinde durmaktadır. Türkiye Avrupa Vakfı yürütmekte olduğu bu projede, bunu bir adım daha ileri götürerek katılımı yerel yönetimlerde insan hakları temelli yaklaşımların bir unsuru olarak gören daha yeni yöntemleri de çalışmasının içine dahil etmeye çalışmıştır. Proje kapsamında hem projenin temel yararlanıcıları hem de daha geniş kapsamda yerel yönetimlere katılım konusu ile ilgilenen herkes için başvuru kaynağı olabilecek üç kitapçık hazırlanmıştır.

Bu kitapçıklardan üçüncüsü olan "Yerel Yönetimlerde Katılımcı Mekanizmalar ve Süreçler" başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere, belediyelerin hizmet verdiği herkese yönelik temel bazı bilgileri içermektedir. Kitapçık Türkiye'de uygulamada olan mevcut mevzuat kapsamında hangi yerel yönetim süreçlerine ne şekilde katılma imkanları olduğunu, bu mekanizmalar dair en iyi uygulama örnekleri ve uygulamada görülen sorunlara da yer vererek ele almaktadır. Kitapçık ayrıca yerel yönetimlerin hizmetlerine ilişkin taleplerin oluşturulmasında kılavuz işlevi görebilecek bazı uluslararası sözleşmelerin içeriklerini de paylaşmaktadır. Sivil toplumun yerel yönetim süreçlerine ilişkin bilgi eksikliklerinin giderilmesine katkı sağlamayı amaçlayan bu kitapçığın, konu ile ilgili herkes için faydalı olacağını umuyoruz.

YEREL YÖNETİMLER VE KATILIM

Yerel yönetimler, merkezi yönetimlerin dışında kalan kamusal örgütlenmelerdir ve en basit şekliyle yerel topluluklarının ortak ihtiyaçlarının yerinden tespiti ve karşılanmasından sorumludurlar.

Yerel yönetimler kamu idaresinin vatandaşın en yakından hizmet veren birimleridir; görev alanları vatandaşların gündelik hayatta karşılaştıkları en temel sorunları içerir. Başka bir ifadeyle, yerel yönetimler hizmet verdikleri yurttaşlarla iletişim kurmakta en avantajlı durumda olan ve kendilerine verilen görevler gereği bu iletişimi kurmaları zorunlu olan birimlerdir.

Bugün artık yerel yönetimler ile demokrasi, yerinden yönetim ve katılımın birbirlerinin içine geçmiş kavramlar olarak algılandıkları söylenebilir. Yerel düzeyde işleyen bir demokrasi alınan kararların en etkin ölçekte alınmasının sağlanması, yerel halkın karar alma mekanizmalarına aktif katılımı ve alınan kararların yine yerel halkın katılımı ile uygulanması olarak anlaşılmaktadır. Yerel yönetimler hem demokrasi kültürünün yerleşmesi hem de halkın denetim işlevini yerine getirebilmesi için ölçek olarak en uygun kamu idaresi birimleri olarak görülmektedir.

Karar alma mekanizmalarına katılım konusunu ele alan literatürde yerel yönetimler özellikle üzerinde durulan örgütlenmelerdir. Bunun en önemli nedeni, yerel yönetimler ile yurttaşlar arasında bahsi geçen bu yakınlıktır. Diğer taraftan, özellikle demokratik yönetim ilkelerinin, yani şeffaflık, hesap verebilirlik ve etkinliğin sağlanabilmesi için tüm kamu örgütlenmelerinde, özellikle de yerel yönetimlerde katılımın bir zorunluluk olmasıdır. Yerelde alınan kararlara aktif yurttaş katılımı sağlanmadığı süreçte ihtiyaçlar ve sorunlar doğru tespit edilemeyecek, bu ihtiyaç ve sorunlara cevap verecek politikalar geliştirilemeyecektir. Yine, yerel yönetimlerde katılım eksik kaldığı sürece yerel politikaların halk tarafından sahiplenmesi, sürekliliklerinin ve sürdürülebilirliklerinin garanti altına alınması oldukça güç hale gelecektir.

Yerel yönetimlerde siyasi kararlara katılım, katılım düzeyleri ve katılım şekilleri hakkında çok sayıda yayın bulunmaktadır. Bu kitapçığın amacı ise bu yayınlardaki tartışmaları bir kez daha tekrar etmekten çok mevcut mevzuattaki katılım imkanlarına odaklanmaktır. Bu nedenle bu konudaki tartışma yerel yönetimlerde katılımın ne faydalar getireceğine dair aşağıdaki hatırlatma ile sınırlı tutulmuştur:

- Yerel yönetimlerde katılım alınan kararların kalitesini artırır. Bunun nedeni katılımın çok farklı perspektiflerden gelen bilgilerin paylaşılmasına, bu bilgiler üzerinden ortaklaşa çözümler üretilebilmesine ve yenilikçi yaklaşımların desteklenmesine imkan vermesidir.
- Katılım toplumsal çatışmaların çözümüne yönelik mekanizmalar sağlar ve uzlaşma kültürünü besler. Katılım yoluyla alınacak kararlar bir ortak iradeyi temsil edeceğinden daha fazla kamuoyu desteği alma ve daha kolay uygulanma potansiyeline sahiptirler.
- Katılım toplum içindeki etkileşim mekanizmalarını çeşitlendirir ve derinleştirir, bir arada yaşama ve dayanışma ruhunun güçlenmesine imkan verir. Katılım yerelde yaşayanların birbirlerinin sorunlarından haberdar olmasına imkan verir, farklı grupların empati kapasitesini geliştirir.
- Katılım şeffaf, hesap verilebilir ve meşru karar alma süreçlerini destekler. Kararların "yurttaş adına alındığı" anlayıştan "kararların ortaklaşa alındığı" bir anlayışa geçişi mümkün kılar.
- Katılım toplumsal sermayenin gelişmesine imkan sağlar. Kamu yöneticileri ile yurttaşların karşılıklı güvenlerinin artması yoluyla demokratikleşmeye katkı sağlar.

Haklar ve Katılım

Katılım ayrıca yerel ölçekte insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için gerekli koşullardan biridir. İlkel olarak katılım yerelde hizmet alan herkesin doğrudan veya onları temsil eden örgütler ve/veya temsilcileri yoluyla seslerini duyurması anlamına geldiğinden yerel politikalarda dışlanmayı ve ayrımcılığı azaltır. Günümüzde yerel yönetimlerde katılım konusundaki tartışmalarda özellikle üzerinde durulan bir konu, daha kırılgan ve/veya dezavantajlı gruplara mensup bireylerin haklarının ancak katılımcı demokrasi uygulamaları ile sağlanabileceği gerçeğidir.

Katılım başlı başına bir amaç değildir. Katılımcı mekanizmalar ancak insan hakları perspektifinden ele alındığında ve yerelde yaşayanların temel özgürlüklerinden en geniş şekilde faydalanmaları ve insan onuruna uygun bir şekilde yaşamalarına imkan verecek hizmetlere eşit bir şekilde ulaşmaları hedefi doğrultusunda kullanıldığı sürece, yukarıda sayılan faydaları yaratabilir. Başka bir ifadeyle, katılım yöntemleri ve yükümlülükleri yerel yönetimlerin işlerini zorlaştıran zorunluklar veya çok da önemli olmayan kozmetik araçlar değildir. İlgili tüm taraflarca ciddiye alınması, etkin ve etkili bir şekilde kullanılması gereken imkanlardır.

Bu kitapçığın sonunda yerel yönetim ölçeğindeki haklara ilişkin olarak bazı resmi olan ve olmayan uluslararası sözleşme ve metinlere yer verilmiştir. Bu sözleşme ve metinlerde yer alan, yerel yönetimler çerçevesinde özellikle önem taşıyan hakların bu nedenle dikkate alınması önem taşımaktadır:¹

Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama Hakkı

Kentli haklarının kentte yaşayan herkesi kapsadığı gerçeği ve bu hakları kullanmakta zorlanan kırılgan gruplara (engelli, göçmen, mülteci) ve dezavantajlı gruplara (kadın, çocuk, genç) özel politikalar üretilmesi gereksinimi.

Barınma Hakkı

Kentte yaşayan herkese sağlıklı, güvenli ve uygun koşullarda, mahremiyeti ve asayişini sağlayarak barınma imkanının verilmesi ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için özel politikaların (finansal destek, kira kontrolü, şiddete uğrayan kadınlar için barınma imkanları...) üretilmesi gerekliliği.

Sağlık Hakkı

Kentte yaşayan herkesin tıbbi ve koruyucu sağlık hizmetlerine erişim haklarının sağlanması ve toplum sağlığını tehdit eden hastalıklara karşı önlemlerin alınması gerekliliği.

Eğitim Hakkı

Okul çağındaki tüm çocuklara ve gençlere temel eğitim, yetişkinlere yetişkin eğitime erişme imkanının sağlanması ve eğitim yoluyla kentte cinsiyet ayrımcılığı, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı bilinç oluşturulması gerekliliği.

¹ Zeybekoğlu-Sadri, S. (2013) Kentsel Dönüşüm ve Kentte İnsan Hakları. Zeybekoğlu-Sadri, S., ve diğ. (2013) Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları, s: 1-16). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Çalışma Hakkı

Kent sakinlerinin onurlu bir yaşam sürececek koşullara erişecekleri işlerde çalışma hakkı ve bu doğrultuda iş piyasasının arz ve talebini dengelemek, mesleki becerileri geliştirmek gibi istihdama odaklı, iş piyasasında cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve ayrımcılığı önlemeye yönelik politikaların uygulanması.

Güvenlik Hakkı

Kentte şiddet ve saldırganlıkla mücadele için gerekli önlemlerin alınması, kentlerde güvenliğin bir arada yaşama ve dayanışma ilkeleri gözetilerek sağlanması ve güvenlik kuvvetlerinin kentli haklarını dikkate alarak hizmet vermeleri gerekliliği.

Katılım ve Demokratik Temsil Hakkı

Herkesin şeffaflık, etkinlik ve özerkliklerin sağlanması için kentlerin planlama ve yönetişimine doğrudan veya temsilcileri yoluyla katılma hakkı ve bu konularda aktif politikalar geliştirilmesi gereği.

Uyumlu Gelişme Hakkı

Konut alanları, kamu hizmetleri ve yeşil alanlar arasında dengeyi sağlayacak bir kent planlaması ve kirliliği önleyici tedbirlerin alınması gerekliliği.

Alt Yapı ve Kamusal Hizmetler Hakkı

Yerel yönetimlerin kamusal hizmetlerin geliştirilmesi ve niteliğinin artırılması yükümlülüklerinin bulunması ve etkili, ihtiyaçlara uygun, ücretsiz ve eşitlikçi kamu hizmetlerine erişim gerekliliği.

Ulaşım Hakkı

Kentte herkese uygun araçlarla hareket kabiliyetinin tanınması ve kentte istenen sakinlik düzeyine uygun bir kent içi ve kentler arası ulaşım politikası izlenmesi gerekliliği.

Kültür Hakkı

Yerel yönetimlerin kent içinde çeşitliliğe saygılı kentsel kültürel hayatın gelişmesine katkıda bulunması ve kentte hoşgörü, düşünce özgürlüğü ile din ve vicdan özgürlüğünün garanti altına alınması gereği.

Dinlenme ve Spor Hakkı

Kent sakinlerinin, özellikle çocukların fiziksel aktivitede bulunma ve rekreasyon imkanlarına erişme haklarının kabulü.

Bilgi Edinme Hakkı

Yerel yönetimlerin kişilere kolay ve ücretsiz bilgiye erişim hakkını sağlama yükümlülüğü ve kamusal denetime açık olmaları gerekliliği.

Yerel Yönetimler ve İnsan Hakları

2015 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği için hazırlanan "İnsan Haklarının Desteklenmesi ve Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü Hakkındaki Araştırma Temelli Rapor" yerel yönetimler ile insan hakları arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklar:

- Yerel yönetimler yurttaşların gündelik ihtiyaçlarına çok daha yakındırlar ve her gün insan hakları meseleleri ile uğraşmak zorundadırlar. Bu nedenle insan hakları ile yerel yönetimler arasında açık ve güçlü bir bağ vardır. İşlevlerini yerine getirirken, yerel yönetimler eğitim, barınma, sağlık, çevre gibi doğrudan insan haklarıyla ilişkili olan ve yerel yönetimler içinde yaşayanların insan haklarından yararlanma imkanlarını güçlendiren veya zayıflatan konularda kararlar alırlar. Bunun yanında, bir yerel yönetim her zaman için yerel halkın dışarıdan gelenler olarak algılanan göçmenler ve etnik azınlıklar gibi gruplara karşı ayrımcı uygulamalar ile doğrudan karşılaşma riskini yaşarlar. Örneğin, barınma alanında, "evsizleri günah keçisi ilan etme, damgalama ve onlara karşı ayrımcı davranma" yerel düzeyde daha görünürdür. Yerel yönetimlerin faaliyetleri içerisine insan haklarının dahil edilmesi, bu türden hak ihlallerinin engellenmesi için hayati öneme sahiptir. Gerçekte, yerel yönetimler gerekli hizmetleri sunmadığı sürece, insan haklarının sağlanabileceği bir durumu hayal etmek güçtür. Yerel yönetimlerde çalışanlar her gün yaptıkları işlerde çok çeşitli insan hakları meselelerinden sorumludurlar. Ancak, yaptıkları işler ne yetkili kurumlar ne de kamuoyu tarafından insan haklarına ilişkin uygulamalar olarak görülmektedir. Bunun sonucunda, insan hakları yerel düzeydeki politikalar ve uygulamaların dışında kalan bir çerçeve olarak algılanmaya devam ederken, aslında bunların hepsi pratikte bir insan hakkı meselesi olabilmektedir. Bu açıdan, insan haklarının gerçek etkisinin yerelde tecrübe edildiği akılda tutulmalıdır.

Yerel yönetimlerin insan hakları alanındaki görevleri üç ana kategoriye ayrılabilir:

- **Haklara saygı gösterme** görevi yerel yetkililerin kendi eylemleri yoluyla insan haklarını ihlal etmemesi gerektiğini ifade eder. Bunun için yerel yetkililerin kendi yetki alanlarındaki kişilerin haklarına ve özgürlüklerine karışmaktan kaçınmaları gerekmektedir. Örneğin, dini inanç özgürlüğü ile ilişkili olarak, yerel yönetimler dini grupların dini kutlamalarını yaparken belirli sınırlar dahilinde kamusal mekanları kullanmalarını yasaklayamazlar. Sağlık hakkı bağlamında, yerel yönetimler belirli toplulukların veya grupların kendi bünyelerindeki sağlık tesislerinden yararlanmalarını engellememelidirler.
- **Hakları koruma** görevi üçüncü tarafların bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal etmemelerini sağlamaya yönelik önlemlerin alınması anlamına gelir. Örneğin, yerel yönetimler çocukların okula gitmelerinin başkalarının engellenmesine karşı harekete geçmelidirler. Başka bir örnek olarak, koruma görevi kapsamında kadınlara karşı şiddet riskini azaltacak daha güvenli kentsel mekanlar yaratılması verilebilir.
- **Hakların kullanılmasını sağlama** görevi yerel yönetimlerin yurttaşların insan hak ve özgürlüklerinden yararlanmalarını kolaylaştırmak için eyleme geçmeleri gerektiği anlamına gelir. Örneğin yerel yönetimler kendi bünyeleri içerisindeki eğitim olanakları ile eğitime erişim hakkının sağlanmasını destekleyebilirler. Bireylerin haklarından yararlanmakta ayrımcılığa uğramalarını engelleme görevi çerçevesinde, yerel yönetim içerisinde Ombudsmanlık veya özel ayrımcılığı engelleme birimleri oluşturulabilirler.

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERE KATILIM VE SİVİL DENETİM MEKANİZMALARI VE İMKANLARI

5393 sayılı Belediye Kanunu yurttaşların yerelde alınan kararlara ve bu kararların uygulanmasına katılımları konusunda aşağıdaki maddeleri içermektedir:²

Mahalleler ve Mahalle Muhtarlıkları (Madde 9)

Mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir. Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür. Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.

Hemşehri Hukuku (Madde 13)

Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar alma ve hizmet tedariki süreçlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşehri arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediyeye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.

Belediyenin Görev ve Sorumlulukları (Madde 14)

Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Belediyenin Yetkileri ve İmtiyazları (Madde 15)

Belediye, vatandaşların belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.

Belediye Meclisi Toplantıları (Madde 20, 21 ve 23)

Belediye meclisi toplantılarının yeri ve zamanı mutlak usullerle vatandaşlara duyurulur. Meclis toplantıları açıktır. Meclis başkanının veya üyelerden herhangi birinin gerekçeli önerisi üzerine,

² TEPAV (2014), Yönetişim ve Katılım: Etkili Katılım için Araçlar, Yöntemler, Mekanizmalar, Katılımcılık Rehberleri 1/4, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1408538775-7.Yonetisim_ve_Katilim.pdf

toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir. Her ayın ilk günündeki belediye meclis gündemi belediye başkanı tarafından belirlenerek en az üç gün önceden üyelere bildirilir ve çeşitli yöntemlerle halka duyurulur. Kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur.

İhtisas Komisyonları (Madde 24)

Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Komisyon raporları alenidir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere meclis tarafından maliyetlerini aşmamak üzere belirlenecek bedel karşılığında verilir.

Stratejik Plan ve Performans Programı (Madde 41)

Belediye başkanı, mahalli idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma planı ve programı ile varsa bölge planına uygun olarak stratejik plan ve ilgili olduğu yıl başından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar. Stratejik plan, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

Kent Konseyi (Madde 76)

Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrlik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usul ve esasları İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım (Madde 77)

Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Yasal olarak düzenlenmiş bu imkanların yanı sıra, Türkiye'de belediyeler düzeyinde giderek yaygınlaşan ancak henüz yasal bir zemini olmayan başka mekanizmalar da bulunmaktadır. Bu yasal ve henüz yasalaşmamış imkan ve araçların en önemli görülenleri bu bölümün devamında incelenmektedir.

■ 1. Stratejik Planlar

Stratejik planlar Türkiye’de nüfusu 50 binin üzerindeki yerel yönetimlerin orta vadeli vizyonları, verdikleri hizmetlerin çerçevesi, kendi iç ve dış paydaş değerlendirmeleri, belirli dönemde verilecek hizmetler kapsamında uygulanacak projeleri gibi bilgilerin yer aldığı temel programlama araçlarıdır. 5393 sayılı Belediyeler Kanununun 41. maddesine göre Belediye Başkanları, mahalli idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde kalkınma planı ve programı ile varsa bölge planına uygun olarak görev yapacağı süreyi kapsayan stratejik planı Belediye Meclisinin onayına sunmak zorundadır. Yine aynı maddeye göre stratejik planlar üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Stratejik planlar görevde bulunan süre boyunca belediyelerin yapacağı faaliyetlerin ve bunlarla ilişkili bütçelerin temel altyapısını oluşturur.

Yerel Yönetimlerin Stratejik Planları Sivil Toplum için Neden Önemli?

- ❖ Yerel yönetimlerin stratejik planları yerel yönetim politikalarına müdahalede bulunmak ve farklı perspektiflerin bu politikalar içerisinde temsil edilmesine olanak sağlamak için en elverişli araçlardır.
- ❖ Stratejik planlar yerel yönetim politikalarında sürekliliği ve sürdürülebilirliği sağlamanın en önemli araçlarından biridir. Ancak bu planların hazırlanmasına ve uygulanmasına sivil toplumun aktif bir şekilde katılması ve bunu talep etmesi yoluyla yerel yönetim politikalarında sürdürülebilirlik sağlanabilir.
- ❖ Stratejik planlar yerel yönetimlerin hesap verebilirliklerinin ve şeffaflıklarının sağlanmasının en önemli araçlarıdır. Hesap verebilirlik ve şeffaflık için bu planların izlenmesi ve bu planlar içindeki vaatlerin yerine getirilmesindeki performansın takibi bir ön koşuldur.
- ❖ Stratejik planlar Belediye Meclisleri tarafından onaylanır. Bu nedenle sivil toplumun Belediyelerin karar alma organı düzeyinde savunuculuk yapmalarını mümkün kılan araçlardan biridir.
- ❖ Stratejik planlar yerel yönetimler ile sivil toplum arasında çözüm odaklı ve yapıcı diyalog kurmaya imkan sağlayan araçlardır. Hazırlık süreçlerinde katılımın talep edilmesi ve sağlanması halinde iki taraf arasında işbirliği temelli ilişkilerin kurulmasına imkan sağlar.

Stratejik planlar ve stratejik yönetim yaklaşımı kamu yönetiminde iyi yönetim ilkelerini uygulamaya sokmayı amaçlar. Yerel özellikleri, etkinliği ve verimliliği dikkate alan, şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlayan bir anlayışa geçişi temsil ederler. Demokratik katılım kamu yönetiminde stratejik yönetim anlayışının başlıca koşullarından biridir. Dolayısıyla, bir yerel yönetimin belirli bir dönemde izleyeceği stratejik yönetimin ve buna paralel olarak hazırlanan stratejik planların başarısını belirleyen unsurlardan biri ne düzeyde bir katılımçılıkla tasarlandıkları ve uygulandıklarıdır.

Türkiye’de yerel yönetimler stratejik planlarını tasarlarken değişik yöntemlerle katılımçılığı sağlamaya çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, ne stratejik planların içerikleri ne de kullanılan katılımçı yöntemler belirli en iyi uygulamalar haricinde istenen düzeydedir. Yerel yönetimlerin uygulamaları incelendiğinde karşımıza sıklıkla şu sorunlar çıkmaktadır:

- Uygulamaların süresiz olması, katılımçılık düzeyinin yerel yönetimlerin el değiştirmesine bağlı olarak zaman içerisinde farklılık göstermesi.

- Katılımcılığın siyasi olarak daha yakın grupları içermesi, gerçek anlamda bir il veya ilçedeki herkesin katılımını hedeflememesi.
- Katılımcı uygulamaların dezavantajlı grupları çok dar ve homojen bir şekilde tanımlaması. Bu grupların genellikle gençler ve kadınlarla sınırlı kalması.
- Sivil toplumun katılımının genellikle bir belediyenin üstlendiği tüm hizmetlerle değil, eğitim, kültür ve spor gibi belirli alanlardaki faaliyetlerle sınırlı kalması.
- Sivil toplumun katılımının genellikle görüş bildirme ile sınırlı bırakılması ve verilen görüşlerin nihai metinlere ne ölçüde yansıtıldığına dair bir geri bildirimde bulunulmaması.
- Stratejik planlar bir dönem için uygulanacak politikalar ve projeleri içerirken, sivil toplumun katılımının daha çok projelerle sınırlı bırakılması.
- Stratejik planların uygulama safhasında katılımcılığın gözardı edilmesi ve uygulama sürecini kapsayan bir değerlendirme ve izleme stratejisinin olmayışı.
- Stratejik planların ne denli etkin uygulandığını izlemeye yarayacak göstergelerin planlar içerisinde yer alması.

Bu tip sorunların en önemli sonucu bir yerel yönetim ile hizmet verdiği halk arasındaki iletişimin temel araçlarından biri olan stratejik planların bu işlevlerini yerine getirememeleridir. Stratejik planlar genellikle hizmet verilen kesim tarafından okunmamakta, bilinmemekte ve bu nedenle de yerel yönetim uygulamalarında hesap verilebilirlik büyük ölçüde sağlanamamaktadır. Sivil toplum açısından ise bu durum yerel yönetim politikalarına müdahale etmekte ve yerel yönetimlerle diyalog kurmaktaki en önemli mekanizmalardan birinin kullanılamamasına yol açmaktadır.

Yerel Yönetimlerin Stratejik Planlarını İzleyin!

Türkiye'de tüm yerel yönetimler stratejik planlarını basılı ve çevrimiçi olarak kamuoyu ile paylaşmaktadır. Yerel yönetim uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek için stratejik planların mutlaka incelenmesi gerekir. Bir yerel yönetimin stratejik planlamadaki performansını değerlendirirken şu noktalara mutlaka dikkat edilmelidir.

- * Durum analizi gerçekçi mi?
- * Paydaş analizi yapılmış mı? Paydaş analizi hizmet verilecek hedef grup içerisindeki farklı tüm grupları ve dezavantajlı durumdaki kişileri içeriyor mu?
- * Stratejik planın hazırlık takvimi ve bu hazırlık sürecinde sivil toplum ile hangi yöntemlerle ilişki kurulacağı kamuoyu ile paylaşılmış mı?
- * Katılımcı yöntemler kullanıldıysa, bu aşamada kimlere ulaşılmış, kimler dışarıda bırakılmış?
- * Danışma amaçlı faaliyetlerde farklı grupların dile getirdikleri görüş ve önerilerin stratejik plana nasıl yansıtıldığı açıklanmış mı?
- * Vizyon ve misyon doğru bir şekilde tanımlanmış mı ve gerçekçi mi?
- * Stratejik amaçlar doğru bir şekilde tanımlanmış ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiş mi? Stratejik amaçlar ve hedefler vizyon ve misyon ile ilişkilendirilmiş mi?
- * Stratejik hedeflere ulaşmakta sorumlu birimler belirlenmiş mi?
- * Stratejik hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını anlamaya imkan verecek göstergeler belirlenmiş mi? Göstergeler hedefler ile ilişkili mi? Bu göstergelere hangi kaynaklardan ulaşılabileceği listelenmiş mi?
- * Stratejik planın izleme ve değerlendirme yöntemi belirlenmiş mi? Bu izleme ve değerlendirmenin hangi takvime göre yapılacağı ve nasıl raporlanacağı açıklanmış mı?

Stratejik Plan Hazırlama Aşamaları

Bu bölümde yer alan bilgileri desteklemesi amacıyla, bir stratejik planın hazırlanmasının temel aşamaları şu şekilde özetlenebilir:

Durum Analizi

Durum analizi stratejik planlama yapan kurum veya kuruluşun "neredeyiz" sorusunu cevapladığı aşamadır ve içinde bulunulan koşulların objektif bir değerlendirilmesinin yapılmasını hedefler. Durum analizi kurum veya kuruluşun çalışmalarını yürüttüğü hukuki ve idari çerçevenin yanı sıra, kuruluşun faaliyetlerini etkileyen yerel, ulusal ve uluslararası gelişmelerin de bir değerlendirmesini içerir. Bu aşamada ayrıca mevcut maddi ve maddi olmayan kaynakların bir incelemesi de yapılır.

Kurumsal Kimliğin Tanımlanması

Bu aşamada stratejik planı hazırlayan kurum veya kuruluş "nereye varmak istiyoruz" sorusunu cevaplar. Yerel yönetimlerin stratejik planları açısından bu aşama stratejik planın uygulanacağı süre ve ilerisi için yerel yönetimin sorumlu olduğu yerel birimin geleceğine ilişkin vizyonunun ve kendisine bu süreç içerisinde belirlediği misyonun tanımlanmasını içerir.

Stratejik Amaçların Belirlenmesi

Bu aşamada kurum veya kuruluş mevcut durum analizi ışığında belirlenen vizyona "nasıl varacağı" sorusunu cevaplar. Stratejik amaçlar stratejik planın uygulanma sürecinde benimsenecek temel politikaları ve bu politikaları gerçekleştirirken kullanılacak faaliyetleri, projeleri ve hizmetleri belirler. Stratejik amaçlar bir kurum veya kuruluşun belirlenmiş vizyon ve misyonu ile uyumlu olmalı, belirli bir zaman dilimini kapsamalı, iyi tanımlanmalı, mevcut imkanlar ışığında ulaşılabilir olmalı, ulaşılmak istenen noktayı ifade etmelidir.

Hedeflerin Belirlenmesi

Belirlenen vizyon ve misyona "hangi araçlarla" varılacağına tanımlandığı bu aşamada stratejik amaçlar doğrultusunda yürütülecek faaliyetler, uygulanacak projeler ve verilecek hizmetler daha ayrıntılı ve ulaşılması hedeflenen performans göstergeleri dikkate alınarak belirlenir. Hedefler niteliksel ve niceliksel değerleri içerir; spesifik ve ölçülebilir olarak tanımlanmaları gerekir.

İzleme ve Değerlendirme Stratejisinin Saptanması

Stratejik amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesinde sağlanan başarının "nasıl ölçüleceği" sorusunun cevaplandığı bu aşamada, sadece bir faaliyet ve hizmete ilişkin tüm varsayımların gerçekleşmesi durumundaki başarı göstergeleri değil, iç ve dış koşullardaki değişiklikler karşısında saptanan faaliyetler, projeler ve hizmetlerde ne tür düzeltmelere gidileceği de tartışılmalıdır. İzleme ve değerlendirme ancak belirli göstergeler üzerinden yapılabilir; bu nedenle her stratejik plan belirlenen hedeflere ilişkin göstergeler ile bu göstergelerin hangi kaynaklardan sağlanan verilerle izleneceğini açıklamalıdır. İzleme stratejik planın uygulama sürecinde kullanılacak sistematik takip yöntemini belirler; değerlendirme ise stratejik planın uygulanması sonrasında uygulama sonuçları ile daha önce belirlenmiş stratejik amaç ve hedefler arasındaki tutarlılığı ve uygunluğu analiz eder.

Yerel Yönetimlerin Stratejik Plan Hazırlama Süreci

Daha önce de belirtildiği gibi yerel yönetimler yerel seçimlerden sonraki altı ay içerisinde stratejik planlar hazırlamak zorundadırlar. Bu stratejik planların iki yıllık uygulama sonrasında revize edilebilmeleri imkanı vardır. Bu revizyonlar güncelleme ve yenileme şeklinde olabilir. Stratejik planın güncellenmesi, daha önce saptanmış vizyon ve misyon değiştirilmeden, stratejik planın hedeflerinde değişikliğe gidilmesidir. Yenileme ise stratejik planın tamamen değiştirilmesi demektir. Yerel yönetimlerde stratejik planların yenilenmesi ancak görev, yetki ve sorumlulukları düzenleyen mevzuatta bir değişiklik olması, mahalli idarelerde üst yöneticinin değişmesi ve doğal afet, tehlikeli saldırı hastalıklar veya ağır ekonomik bunalımların ortaya çıkması hallerinde mümkündür. Mevcut mevzuata göre stratejik planlar katılımıcılığı sağlamalı, süreç tüm birimlerin katkı ve katılımlarıyla yürütülmeli ve doğrudan yerel yönetimin çalışanlarınca hazırlanmalıdır. Yerel yönetimlerin stratejik plan hazırlarken gerektiğinde danışmanlık hizmeti alma imkanları bulunmaktadır.

Bir stratejik plan altı aylık bir süre içinde şu adımlardan geçerek hazırlanır:

- Üst yönetici tarafından bir iç genelge ile hazırlık döneminin başlatıldığının duyurulması
- Mali hizmetler biriminin koordinatörlüğünde stratejik planlama ekibi kurulması
- Planlama ekibinin hazırlık programını oluşturması
- Taslak stratejik planların, 5018 sayılı Kanun, Yönetmelik, Kılavuz ve Kalkınma Bakanlığı tarafından yayımlanan stratejik planlamaya ilişkin diğer rehberlere uygun olarak hazırlanması
- Üst yöneticinin stratejik planı onaylaması
- Belediye Encümeni tarafından stratejik planın incelenerek Belediye Meclisinin görüşüne bildirilmesi
- Stratejik Planın Belediye Meclisi tarafından görüşülerek kabul edilmesi
- Stratejik Planın bilgi amacıyla İçişleri Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığına gönderilmesi
- Stratejik Planın kamuoyuna ilan edilmesi

Tüm bu adımlar içerisinde stratejik planın hazırlanmasında katılımcı yöntemleri kullanmak için yerel yönetimlerin elindeki süre yaklaşık üç aydır. Özellikle Türkiye'de bazı yerel yönetimlerin sorumlu oldukları nüfusların büyüklüğü düşünüldüğünde, gerçek anlamda katılımcı kriterleri karşılamak açısından bu süre oldukça yetersizdir. Ancak yerel yönetimin kendi sorumlu olduğu bölgede halkla ve onları temsil eden sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli iletişim halinde bulunması durumunda bu üç aylık süre gerçekten ihtiyaçlara uygun ve kentli haklarını gözeten stratejik planların hazırlanmasına imkan verecektir. Bununla birlikte, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları için stratejik planın hazırlık sürecinin başlamasından hemen önce katılımcı yöntemlerin kullanılmasının talep edilmesi önem taşımaktadır. Yerel yönetimler stratejik planlama takvimlerini kamuoyu ile paylaştıklarından, bu takvimlerin incelenmesi, halkın katılımı yönündeki çabaların yetersiz bulunması halinde bu takvimin değiştirilmesinin talep edilmesi ve mevcut katılım imkanlarının kullanılması da gerekmektedir. Stratejik planlar nihai halini aldıktan sonra, bu planlara müdahale etmenin tek yolu Belediye Meclisi planı onaylamadan önce savunuculuk faaliyetlerinde bulunmaktır, ancak bu noktada bu tür faaliyetlerin başarı şansı daha da düşüktür.

Stratejik Plan Sürecine Müdahil Olmakta Yaşanan Sorunlar: Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformunun Deneyimleri (*)

14 ilde 30 kadın örgütünün oluşturduğu bir platform olan KEİG, Temmuz 2014–Ocak 2015 tarihleri arasında toplam 94 belediyenin stratejik kampanyalarına ilişkin bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma esnasında belediyelerin yaklaşımıyla ilgili olarak yaşanan sorunlar KEİG'in hazırladığı raporda şu şekilde sıralanmıştır:

- * Belediyelerin internet sitelerinde planları hazırlamakla yükümlü olan stratejik plan veya mali hizmetler birimlerinin iletişim bilgilerinin bulunmaması ya da linklerin çalışmaması durumunda, belediye personelinin stratejik planlarla ilgili bilgisi olmaması nedeniyle ilgili birime yönlendirilmenin zaman alması.
- * Belediyeler içerisinde kadınlara yönelik hizmetlerin bir kültür ya da sosyal yardım faaliyeti olarak kabulüne dair bir gösterge olarak kadınlara yönelik faaliyetlerle ilgili iletişime geçildiğinin belirtilmesi durumunda, KEİG temsilcilerinin genellikle kültür işleri ya da sosyal hizmetler birimlerine yönlendirilmesi.
- * Belediyelerin, sitelerinde yer alan e-posta adreslerini kullanmaması ve bu nedenle bu yolla yapılan başvurulara cevap alınamaması. (raporda bu süreçte her e-postaya ayrıntılı cevap veren tek belediyenin Maltepe Belediyesi olduğu vurgulanmaktadır.)
- * Stratejik planlara ulaşma konusunda sıkıntılar yaşanması. İnternet sitelerinde kimi belediyelerin planları strateji geliştirme müdürlükleri ile ilgili bölüme, kimi belediyelerin kurumsal ya da haberler başlığı altına koydukları, kimi belediyelerin ise plan ve projeler için açtığı ayrı bir başlığın altına yerleştirdikleri belirtilmektedir.
- * Stratejik planlarla ilgili sürecin belediyelerde farklı şekillerde işlenmesi. Ocak 2015 itibarıyla KEİG'in hala çok sayıda belediyenin stratejik planına ulaşamamış olduğu görülmektedir.
- * Çoğu belediyenin sivil toplumun sürece dahil olmasını öncelikle önerilen faaliyetlere maddi kaynak sağlama noktasında sorgulaması nedeniyle, zaman zaman bütçe tartışmasının bütün görüşmeye hakim olması riski ile karşı karşıya kalınması.
- * Kimi zaman taleplerin kabulüne yönelik sivil toplumdan beklentilerin, sivil toplumu aşabilecek nitelikte, esasen belediyenin sorumluluğunda yürütülmesi gereken faaliyetlere dair olduğunun görülmesi.
- * Kamu yöneticileri tarafından STK'ların en olumlu özelliğinin toplumu harekete geçirme olarak görüldüğünün, "kamuyu denetleme"nin ise son sırada yer aldığı tespit edilmesi.
- * Kamu yöneticilerinin sivil toplumun farklı bir perspektif sunabileceği konusundaki beklentisinin çok yüksek olmaması.
- * Belediyelerin hizmetleri çoğunlukla sadece hizmetlerin sunumu ile sınırlı olarak planlamasının, gerek dezavantajlı grupların hizmetlere ulaşım düzeyini ölçme, gerek özel gruplar için sunulan hizmetleri ilgili kitlelere ulaştırabilme, gerekse hizmetlere yönelik dönüştürücü talepler yaratabilme konusunda problem oluşturması.
- * Belediyelerin yeni faaliyet planları arasında, Türkiye'de kadın istihdamı sorununun bir beceri ve bilgi eksikliği sorunu olarak anlaşılmasının da etkisiyle, mesleki eğitimlere ağırlık verilmesi, bu alandaki diğer sorunların gözardı edilmesi.
- * Belediyelerin halihazırda yürüttükleri ya da yürütmeyi planladıkları hizmetlerle ilişkili olabilecek talepleri önceleme.

(*) KEİG (2015), Belediyelerin Stratejik Planlarının Hazırlanması Sürecine Müdahil Olma Deneyimimiz, http://www.keig.org/wp-content/uploads/2016/03/str-plan-on-rapor_web-subat2015.pdf

1. Bursa Nilüfer Belediyesi

Bursa Nilüfer Belediyesi hemşehrilerin kent ile ilgili kararlara katılımında belirli dönemlerde kullanılan değil sürekli olarak işleyen bir yöntem olarak Mahalle Komiteleri kurmuş olması nedeniyle, yerel yönetimlerde katılımcı uygulamalarda sıklıkla örnek gösterilen bir belediyedir.

42 mahallede kurulan Mahalle Komiteleri seçimle belirlenmekte, katılımıda eşitliğin sağlanması amacıyla mahallelere seçimler öncesinde bilgilendirme yapılmaktadır. Komiteler, muhtarın başkanlığında 2 başkan yardımcısı ve bir yazman ile Mahalle Komitesini Nilüfer Kent Konseyi'nde temsil edecek bir üyeden oluşmaktadır. Komite toplantılarına üç kez art arda katılmayan üyenin üyeliği düşmektedir. Mahalle Komitelerinde kararlar 2/3 oy oranıyla alınmakta ve seçimlerde 1/3 oranında kadın kotası ve 1/3 oranında gençlik kotası aranmaktadır. Kadın ve genç aday bulunmaması durumunda ise üyelik boş bırakılmaktadır.³

Belediyenin stratejik plan hazırlama sürecinde Mahalle Komitelerinin varlığı, planın katılımcı bir şekilde hazırlanmasını da kolaylaştırmaktadır. Stratejik plan hazırlık süreci başladığında Mahalle Komiteleri bilgilendirilmektedir. Komiteler daha sonra stratejik plan için öncelikli ihtiyaçlarını belirleyerek Belediyeye iletmektedir. Plan daha sonra bu ihtiyaç taleplerini göz önüne alınarak hazırlanmaktadır.

³ http://www.nilufer.bel.tr/icerik-24-mahalle_komiteleri

Kadıköy Belediyesi⁴

Kadıköy Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planını hazırlanırken 16 hafta için programlanmış bir "Katılımlı Yerel Yönetim Modeli"ni kullanmıştır. Stratejik planda, süreç boyunca Kadıköy Belediyesi, Kadıköy halkı, tüm Kadıköy sakinleri, ziyaretçileri, kurumları ve sivil toplum örgütleriyle birlikte bir ortak gelecek tasarlanmaya çalışıldığı ifade edilmektedir. Model çerçevesinde 3 farklı istişare yöntemi kullanılmıştır: Geniş katılımlı arama konferansları, belirlenmiş konularda düzenlenen klinik toplantılar ve karar toplantısı.

Geniş katılımlı 3 arama konferansı düzenlenmiş, bunlardan bir tanesi gençlerle yapılmıştır. Toplantılar öncesinde iddia sahibi herkese açık çağrı yapılmış ve katılımcılar gelen talepler dikkate alınarak belirlenmiştir. Arama konferansları sırasında kolaylaştırıcılık için bir danışmanlık firmasından hizmet alınmıştır. Toplamda 350 kişinin katıldığı bu arama konferanslarının amacı Kadıköy'ün geleceği için bir ortak akıl yaratmak olarak tanımlanmaktadır. Toplantılar sırasında katılımcıların Kadıköy'e ilişkin gelecek tahayyüleri, Kadıköy Belediyesinin vizyon ve misyonu ile uygulanması gerektiği düşünülen projelere hakkındaki görüşleri toplanmıştır. Bu görüşler alınırken katılımcılara 3 konuda sorular yöneltilmiştir:

- 1) Dünyadaki ve Türkiye'deki Kadıköy'ü etkileyebilecek akımlar; 2) Kadıköy'ün bugünkü durumu; 3) Kadıköy'ün gelecek tasarımı.

Odak grup toplantıları olarak tanımlanabilecek Klinik toplantılar 3 alanda yapılmıştır: 1) Kentsel Yenileme ve Planlama; 2) Kültür ve Sanat; 3) Spor. Bu toplantılara özellikle bu konularda uzmanlığı olan kişiler davet edilmiştir.

Karar Konferansına ise tüm bu toplantıların katılımcılarının yanı sıra, Belediye yöneticileri ve Belediye Meclisi üyeleri de katılmıştır. Bu konferansta önerilen projelerin öncelik sırası belirlenmiştir.

Bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan stratejik plan sivil toplumun katılımı ile belirlenmiş vizyon ve misyonun yanı sıra, 52 projeyi de içermektedir. Planın strateji amaçlarından biri "Katılımcı, şeffaf, hesap verebilir yönetim modelini Kadıköy'de etkin hale getirmek, halkın yönetime katılmasını sağlamak" olarak belirlenmiştir. Bu stratejik amaç altında 3 stratejik hedef sıralanmıştır: 1) Yerel demokrasinin gelişimi için yurttaşların karar süreçlerine katılımını sağlamak; 2) Kadıköy Belediyesinin hizmet ve faaliyetleri hakkında halkın bilgi edinmesini etkileşimli bir süreçle sağlamak; 3) Kadıköylülerin, Kadıköy'e dair güncel haber, sosyal ve kültürel olay ve etkinliklere hakkında bilgi almalarını sağlayacak görsel ve yazınsal araçlar yaratmak ve geliştirmek.

⁴ <http://www.kadikoy.bel.tr/Documents/file/GeneralContent/Stratejikplan-f54d06ff-ed36-482c-8e9f-b137af23c336.pdf>

İzmir Büyükşehir Belediyesi⁵

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan hazırlık çalışmalarında dış paydaş analizinde anket ve yüz yüze görüşme yöntemlerini kullanarak bir alan araştırması yürütmüştür. Çalışmanın temel amacı, "Stratejik planlama literatüründe dış paydaşların bir grubu olarak kavramsallaştırılan halkın, İzmir'e ilişkin düşüncelerini tespit etmek; İzmir Büyükşehir Belediyesi hizmet alanlarına giren metropol sınırlar içinde yerleşik kentlilerin hizmet memnuniyetini belirlemek ve Büyükşehir Belediyesinin yürüttüğü kentsel projelere destek örüntülerini saptamak" olarak açıklanmıştır.

Bu araştırmanın sonuçları oldukça ilginçtir. Örneğin İzmirliilerin en fazla destek verdikleri ilk iki proje olan akıllı durak sistemi ile metro ve banliyö ulaşımının yaygınlaştırılması projelerine verilen destek oranları sırasıyla yüzde 33,8 ve yüzde 19,3'tür. Geri kalan projelerde ise destek oranı yüzde 10'un altına düşmektedir. Stratejik planda bu destek oranlarının nedenlerine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi plan hazırlıklarında ayrıca Hemşehri İletişim Masası ve Muhtarlar Masasına gelen istek, şikayet ve önerilerin istatistiksel analizlerinin yapıldığını belirtmektedir. Yine Stratejik Plan içerisinde yer alacak projelere ilişkin önerilerin de dış paydaşlardan talep edildiği ve bunların planda dikkate alındığı açıklanmaktadır. Ancak pek çok yerel yönetimin stratejik planında görüldüğü gibi, bu taleplerin ne ölçüde ve ne yolla plana dahil edildiği konusunda daha ayrıntılı bilgi verilmemektedir.

⁵ https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/file/23_12_2013%2016_30_30_2010-2017straplanMyeni.pdf

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi⁶

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 dönemini kapsayan stratejik planın hazırlıklarında süreç odaklı yönetim yaklaşımını esas aldıklarını ve ortaya çıkan plandan çok sürecin kendisine odaklandıklarını belirtmektedir. Süreç odaklı anlayışın paydaşların katılımı, sorunların tespiti, maddi, kurumsal ve insani kapasitenin görülmesi ve aktörlerin süreci sahiplenmesi ve sorumluluk alması gibi birincil faydalarının yanı sıra, kurumsal öğrenme ve kurumsal kapasite gelişimi için olanaklar yarattığı da vurgulanmaktadır.

Belediyenin stratejik plan sürecinde 10 binin üzerinde kişiyle 240 toplantı yapılmış, 140 rapor üretilmiştir. Bu toplantılardan 20 tanesi doğrudan stratejik plana ilişkin forum toplantılarıdır ve şu tematik alanları kapsamışlardır: Eşitsizlik ve Yoksullukla Mücadele, Kadın ve Hayat, Ekoloji ve Çevre, Kültür ve Sanat, Yerel Ekonomiye Güçlendirme, İmar ve Şehircilik, Ulaşım, Halk Sağlığı, Gençlik, Çocuk, Engelliler, Yaşlılar, Turizm, Kentli Hakları, İnançlar ve Azınlıklar.

Plan müdahale açısından ve süreçler açısından stratejik plan eksenleri tanımlamıştır. Müdahale açısından stratejik plan eksenleri haklar, sosyal adalet ve sosyal politika, ana dil ve kültürlerin yeniden üretimi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın özgürlüğü, çevre ve ekoloji ile yerel ekonomiyi kalkındırmadan oluşmaktadır.

⁶ http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/qqN6 +Diyarbakir_2015-2019_Stratejik_Plan.pdf

Katılımcı Bir Sürecin Tasarımı Nasıl Olmalıdır? ^(*)

Stratejik planlar gibi katılımcı süreçler ile hazırlanması ve müşterek ihtiyaçlara cevap vermesi gereken programlama araçları için katılımcı bir süreç aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır ve sivil toplum paydaşlarını bu aşamalara katmanın faydaları şu şekilde sıralanabilir:

1. Gündem Belirleme

- Paydaşlar başlangıç aşamalarından itibaren sürece dahil edildiğinden, çözüme katkıda bulunma yönündeki istenç daha güçlü olacaktır.
- Henüz her şey ortadadır, hiçbir şey karara bağlanmamıştır ve halen süreci farklı paydaşların özgül ihtiyaçlarına uyarlamaya zaman vardır.

2. Analiz Etme

- Konu ya da sorunun çeşitli veçheleri ortaya konur.
- İnsanlar muzdarip oldukları konuları rahatlıkla ifade edebilir.

3. Taslak Oluşturma

- Farklı bakış açıları, dilekler, ihtiyaçlar vb. saptanır.
- Yeni, yenilikçi çözümler önerilebilir.
- Paydaşlar sorunun çözümüne doğrudan etkide bulunurlar.

4. Karar Alma

- Paydaşların görüş ve ihtiyaçları, karar vericiler tarafından göz önüne alınır.
- Karar alıcılar, paydaşları bilgilendirdiği ve seçtikleri çözümle ilgili bütün savları hesaba kattıkları durumda, onaylanan karara dair söylentiler ortadan kaldırılır.

5. Uygulama

- Paydaşlar uygulamayı memnuniyetle karşılar ve katılım sağlamaya hazırdırlar.
- Paydaşların gönüllü çalışması, ek kaynak olarak görülmelidir.
- Uygulamaya destek çok yüksektir.

6. Değerlendirme ve izleme

- Süreçten doğrudan etkilenen paydaşlar, değerlendirme ve izleme için en uygun öznelerdir; kararın sorunu çözüp çözmediğine dair yargıda bulunabilirler.
- Değerlendirme ve izlemenin öznesi olarak paydaşlar, sürece veya sonuçlara daha fazla ilgi gösterirler.

^(*) TEPAV (2014), Yönetişim ve Katılım: Etkili Katılım için Araçlar, Yöntemler, Mekanizmalar, Katılımcılık Rehberleri 1/4, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1408538775-7.Yonetisim_ve_Katilim.pdf

■ 2. Yerel Eşitlik Eylem Planları

Yerel Eşitlik Eylem Planları yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını yerleştirme genel hedefi doğrultusunda kadınların yerel karar alma süreçlerine katılımını arttırmak ve gündelik hayat koşullarını iyileştirmek amaçlı strateji belgeler ve eylem planlarıdır. Bu planların hazırlanması yerel yönetimler için kanuni bir zorunluluk değildir. Bu planlar ilk olarak 2006–2009 yılları arasında Birleşmiş Milletler, İçişleri Bakanlığı ve Sabancı Vakfı'nın ortak çalışması olarak 6 pilot ilde geliştirilmiştir. Bu örnekler sonrasında Yerel Eşitlik Eylem Planları yavaş da olsa yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Değişik Yerel Eşitlik Eylem Planlarında Yer Alan Faaliyetler (*)

Stratejik planlar gibi katılımcı süreçler ile hazırlanması ve müşterek ihtiyaçlara cevap vermesi gereken programlama araçları için katılımcı bir süreç aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır ve sivil toplum paydaşlarını bu aşamalara katmanın faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- * Kadın örgütlerinin kent konseyine katılımının sağlanması ve kadın meclislerinin kurulması.
- * Kadın örgütlerinin yerel meclisleri izlemesinin ve yerel ihtisas komisyonlarına katılımının sağlanması.
- * Belediyelerde kadın-erkek eşitlik birimlerinin kurulması.
- * Belediye ve il özel idaresi stratejik planlarının hazırlanma ve uygulama sürecine kadın örgütlerinin katılımının sağlanması.
- * Kadınların kentsel hizmetlere yönelik gereksinim ve isteklerini ortaya çıkaracak kamuoyu yoklamaları/anketler yapılması.
- * Kadınların gereksinimlerine yönelik kentsel hizmetlerin tanımlanması.
- * Kadınların kamusal alanı kullanımını kolaylaştıracak düzenlemelerin yapılması.
- * Kentel planlama, toplu konut alanı ve kentsel dönüşüm projelerinin yapımında cinsiyete duyarlı bir plan ve proje yaklaşımının benimsenmesi.
- * Kamu kurumları ve yerel yönetim birimlerinde başvuru ve hizmet sunum kayıtlarının cinsiyet ayrımlı hale getirilmesi.
- * Şiddete uğrayan kadınlara hizmet sunan kamu görevlilerinin eğitilmesi.
- * Kadınların kadına yönelik şiddetle mücadele ve yasal haklar konusunda bilgilendirilmesi.
- * Erkeklerle kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılması.
- * Orta öğretime devam eden kız öğrencilerin barınma olanaklarının artırılması.
- * Üniversite öğrencilerinin temel sağlık bilgileri, üreme sağlığı ve üreme hakları konusunda bilgilendirilmesi.
- * Mobil ekipler aracılığıyla mahallelerde kadın ve kız çocuklarının genel sağlık taramasından geçirilmesi ve sağlık eğitimlerinin mahallelere götürülmesi.
- * Engelli kadın ve çocuklara yönelik ücretsiz bakım hizmeti geliştirilmesi.
- * İş başvurularında ve işe alımlarda cinsiyet ayrımcılığı yapılmaması için bilinçlendirme ve bilgilendirme kampanyaları düzenlenmesi.
- * Kadınlara yönelik istihdam garantili mesleki eğitim, beceri ve kapasite gelişim programlarının artırılması.

(*) Ayşe Sığın, Yerel Toplumda Cinsiyet Eşitliği İçin Araçlar ve Mekanizmalar, KADER, http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/ebulten/ebultenagustosekim2013/pdf/yerelde_toplumsal_cinsiyet_esitligi_icin_araclar_ve_mekanizmalar.pdf

Yerel Eşitlik Eylem Planları kadınların şiddetten uzak, güvenlik içinde yaşadıkları, kentin tüm hizmetlerinden (altyapı, konut, ulaşım, sağlık, eğitim, güvenlik v.b.) eşit düzeyde yararlandıkları, kentin karar alma mekanizmalarında eşit düzeyde temsil edildikleri ve karar mekanizmalarına katıldıkları kadın dostu kentler yaratmayı hedefler.

Bu planlar tıpkı stratejik planlar gibi çok yıllık hazırlanırlar ve gerekli görüldüğünde revize edilebilirler. Planların hazırlık sürecinin özellikle kadın örgütlerinin dahil edileceği katılımcı yöntemleri içermesi ve çıkan planın somut faaliyetlerden oluşması önemlidir.

Örnek: Nevşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Stratejik Planı

Nevşehir Yerel Eşitlik Eylem Planı'nın (YEEP) ilk hali, İKHKK koordinasyonunda bu dönemde hazırlanmış ve Şubat 2008'de Nevşehir Belediye Meclisi'nde, Mart 2008'de de Nevşehir İl Genel Meclisi'nde kabul edilerek uygulamaya konmuştur.

Programın ikinci fazı olan "Kadın Dostu Kentler - 2" projesi 2011 yılında başlatılmıştır. Proje ile birlikte Nevşehir YEEP'nin güncelleştirilmesi gündeme alınmıştır. İlk olarak yerel politikaların geliştirilebilmesi için altı temel müdahale alanında (eğitim, sağlık, kadına yönelik şiddet, istihdam, yerel karar mekanizmalarına katılım, kentsel hizmetler) kadınların durumunun ortaya çıkarılması için bir profil çalışması yürütülmüş ve bu amaçla ilgili yerel kuruluşlardan 2010 ve 2011 yıllarına ait cinsiyet ayrımlı veri toplanmıştır.

İlde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikalar üretilmesi için bir yol haritası olan Nevşehir YEEP'nin gerçekleşmesi Nevşehir'de taraflarca sahiplenilmesi, yerel yöneticiler ve kadın kuruluşları ilişkilerinin geliştirilmesi, planın uygulanmasında şeffaflığın, kalıcılığın ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına bağlıdır. Bu noktadan hareketle, ilde kadının durumuna ilişkin profil çalışmasının çıktıları üzerinden kent ve sorun odaklı çalışma yapmak üzere kamu kurumu, belediye, üniversite, özel sektör ve kadın kuruluşlarının temsilcilerinin yer aldığı Nevşehir YEEP Çalışma Grubu Çalışma gurubuna yönelik, Şubat – Eylül 2012 tarihleri arasında, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yerel Yönetimler Eğitimi, NYEEP Tasarım Atölye Çalışması ve Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Eğitimi gerçekleştirilmiştir.

Şubat – Mayıs 2012 tarihleri arasında Nevşehir YEEP Çalışma Grubu üyeleri ile planı oluşturan altı temel müdahale alanı üzerinden sorun analizi ve uzmanlarla atölye çalışmaları yapılarak Nevşehir YEEP güncel hale getirilmiştir.

1 Ağustos 2013 tarihinde yapılan İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu toplantısında onaylanan Nevşehir YEEP, Kasım 2013'te Nevşehir Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi'nce de kabul edilmiştir.

Onaylanan YEEP, Ocak-Mayıs 2014 döneminde tüm program illerinde ortak yürütülen çalışma kapsamında stratejik planlama yapısına uyumlu hale getirilmiştir. Temmuz-Aralık 2014 döneminde İl kadın Hakları Koordinasyon Kurulu kararı ile Yerelde Eşitlik Çalışmaları İzleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından yapılan veri güncellemeleri ve ilde mevcut durumun değerlendirilmesi ile revize edilen taslak stratejik planın ve 2012 tarihinde onaylanan eylem planının son hali verilmiştir. Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı Aralık. 2014'te İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planının amaç ve ilkeleri şunlardır:

- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yaklaşımının Ana Politikalara Girmesi: Tüm yerel politika, program ve uygulamalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten bir bakış açısı ve hizmet anlayışı benimsenir ve bunun yaygınlaşmasına öncülük edilir.

- Cinsiyete Duyarlı Yaklaşımları/Politikaları Benimsemek: Toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten bir yerel hizmet anlayışının tüm yerel politika, program ve uygulamalarda benimsenmesine ve bu şekilde bir zihniyet değişikliği, farkındalık yaratılmasına önem verilir ve bunun yaygınlaşmasına öncülük edilir.
- Katılım ve Ortaklığı Desteklemek: Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı ve öncelikli proje uygulamalarında, belediye, valilik, il özel idaresi birimleri, kadın kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarının katılımları ve bunların Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı'nın amacına uygun olan projeleri desteklenir.
- Bütüncül bir Yaklaşım Dayanmak ve Yönetimler Arası İşbirliğini Sağlamak: Kalıcı çözümler oluşturmak, ancak birbirini tamamlayan önlemlerin hayata geçirilmesi ile olanaklıdır. Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı, öngörülen önlemler/faaliyetler arasındaki nedensellik ilişkilerini ve etkileşimleri değerlendiren bütüncül bir yaklaşıma dayanır. Bu bağlamda, özellikle uygulamada, yönetimler arası işbirliği sağlanır.
- Hizmet Sunumunda Yönetişim Anlayışı: Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı kapsamında; hizmet sunumunda, yerel yönetimler ile kadın kuruluşlarının işbirliğini gözeten bir yönetim anlayışı ile hizmetten yararlanıcı olan kadınların karar verme aşamasından başlayarak politika belirleme, planlama ve uygulamanın tüm aşamalarına katılımları sağlanır.
- Süreç Yönelimli Bir Yaklaşımla Çözüm Geliştirmek: Şüphesiz kadın sorunları sadece kadınları ilgilendiren bir sorun olmayıp, toplumsal bir sorundur. Yerelde bu sorunun çözümü yerel yöneticilerin sorumluluğundadır. Ancak sorunların çözümü, büyük ölçüde farklı bir bakış ve yönetim anlayışının yerleşmesine bağlı olduğundan, kadın sorunlarına yönelik kalıcı süreçlerin siyasi kararlılıkla başlatılması ve sürdürülmesi esastır.
- Sürdürülebilirlik: Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı çerçevesinde sürdürülebilirlik; kadınların her türlü haklarının korunması ve geliştirilmesine olanak sağlayacak uygun ortam yaratılarak, onların, kentin ve orada yaşayanların geleceğine ilişkin kararlara katılımının sürekliliği ile kadınların gereksinmelerine yönelik hizmet sunulması yoluyla yaşam koşullarının iyileştirilmesinin sürekliliği olarak anlaşılır.
- İzleme, Denetim ve Şeffaflığı Sağlamak: Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin izlenmesi, sunulan hizmetlerin, yararlanıcılar üzerindeki etkisi, hizmetin etkinliği, sahiplenilmesi, uygunluğu bağlamında değerlendirilmesi ve uygulamaların, değerlendirmeler ışığında revize edilmesi sağlanır.
- Hak Temelli Yaklaşım: Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı'nın uygulanmasında diğer hak alanlarının da göz önünde bulundurulması esastır. Plan çerçevesinde yapılan tüm çalışmalarda; dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmemesi, engelli bireylerin etkin katılım ve erişimlerinin sağlanması, farklı yaş gruplarının (çocuklar, gençler, yaşlılar) hakları ve kendilerine ilgilendiren konularda kararlara katılımları, çevreye duyarlı yöntem ve malzemelerin kullanımı, hayvan hakları, vb. diğer hak temelli unsurlar da toplumsal cinsiyet eşitliği ile birlikte gözetilir.⁷

⁷ Nevşehir Valiliği, Nevşehir Yerel Eşitlik Stratejik Planı 2013-2017, <http://www.nevsehirkadın.org/UserFiles/tyayin/142430537648c408.pdf>

■ 3. Kent Konseyleri

Kent konseyleri, kentlerin kalkınma sorunlarını ve ihtiyaçlarını tartışmak ve bunlara çözümler geliştirmek üzere, merkezi yönetim, yerel yönetimleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplumu bir araya getiren yönetim mekanizmalarıdır.

2005 tarihli Belediye Kanunu'nun 76. maddesi uyarınca, belediye teşkilatı olan yerlerde mahalli idareler genel seçim sonuçlarını takiben üç ay içinde kurulması öngörülen kent konseylerine "kent yaşamında; hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışma" görevi verilmiştir.

2006 yılında yürürlüğe giren ve 2009 yılında değişikliğe uğrayan Kent Konseyi Yönetmeliği, kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan kent konseylerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemektedir.

Yönetmeliğin 5. maddesine göre kent konseyleri belediye teşkilatı olan yerlerde, mahalli idareler seçimlerinin sonuçlarının ilanını takip eden üçüncü ayının ilk haftasının ilk mesai günü kurulur. Kent konseyi genel kurulu ilk toplantısını, belediye başkanının çağrısı üzerine belediye başkanının başkanlığında yapar ve bu toplantıda, genel kurul dışındaki organların seçimi yapılır.

Madde 6'ya göre Kent Konseylerinin görevleri şunlardır:

- a) Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
- b) Sürdürülebilir gelişme sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli bir planın hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,
- c) Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak,
- ç) Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- d) Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
- e) Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,
- f) Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
- g) Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,
- ğ) Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,
- h) Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,
- ı) Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Kent Konseylerinin temel çalışma ilkeleri yedinci maddede düzenlenmiştir:

- a) Yerel Gündem 21 süreci kapsamında, kentine sahip çıkma, aktif katılım ve çözümde ortaklık ilkelerinin bütünlüğünde, kentlerin yaşanabilir bir geleceğe taşınmasına katkıda bulunmak,

- b) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin imzaladığı ve onayladığı Birleşmiş Milletler Zirveleri ile diğer uluslar arası sözleşmelerde kent ve kent yaşamına yönelik temel ilkeleri hayata geçirmek,
- c) Kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini ön planda tutmak,
- ç) Kent konseyi, uluslararası gelişmeleri ve ülke koşullarını gözeterek, tarafsız bir yaklaşımla görüş ve önerilerini oluşturmak,
- d) Katılımcılığı ve ortak akla dayanan uzlaşmayı esas almak,
- e) Değişimi ve yenilikleri önceden fark ederek sonuç odaklı çalışma kültürünü benimsemek.

Kent Konseyleri yapısal olarak şu temsilcilerden meydana gelmektedir:

- a) Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- b) Belediye başkanı veya temsilcisi,
- c) Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri,
- ç) Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek ve 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,
- d) Beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri,
- e) Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,
- f) Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
- g) Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

Kent konseyinin temel organları şunlardır:

- **Genel Kurul:** Yukarıda adı geçen üyelerin tamamından oluşur. Her yıl Ocak ve Eylül aylarında yapacağı iki toplantıdan az olmamak üzere, üyelerin salt çoğunluğu ile toplanır. Genel kurula kent konseyi başkanı başkanlık eder. Genel kurul; Kent Konseyi Yönetmeliği hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürütme kurulunun, meclislerin ve çalışma gruplarının seçim ve çalışma esaslarını belirler.
- **Yürütme Kurulu:** Genel kurul tarafından birinci dönem için iki, ikinci dönem için üç yıl görev yapmak üzere seçilen, kadın ve gençlik meclis başkanlarının da yer aldığı en az yedi kişiden oluşur. Yürütme kuruluna kent konseyi başkanı başkanlık eder. Yürütme kurulu, genel kurulun gündemini tespit eder ve genel kurul tarafından oluşturulan görüşleri ilgili belediyeye sunar ve uygulamayı izler.
- **Kent Konseyi Başkanı:** Genel kurul tarafından genel kurulun ilk toplantısında, ilk dönem için iki yıl, ikinci dönem için üç yıllığına seçilir.
- **Kent Konseyi Genel Sekreteri:** Belediye başkanı tarafından önerilecek üç aday arasından yürütme kurulu tarafından seçilir. Kent konseyi genel sekreteri, kent konseyinin görevlerinin yerine getirilmesini koordine eder; meclisler, çalışma grupları ve benzeri yapılar arasındaki çalışma uyumunu ve koordinasyonu sağlar.

⁸ Stockholm - The City For Everyone: 12 Years of the Project Easy Access, www.stockholm.se/.../Stockholm%20.../Stockholm_-_the_city_for_everyone.pdf

• **Meclisler ve Çalışma Grupları:** Kent konseyleri, görev alanına giren konularda meclis ve çalışma gurupları oluşturabilir. Bu meclisler ve çalışma gurupları yönetim anlayışını geliştirmek ve kentin yönetimine ve sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmak üzere gönüllülük esasında oluşturulacak yapılardır. Meclis ve çalışma guruplarının çalışma usul ve esaslarını genel kurul belirler. Meclislerde ve çalışma guruplarında oluşturulan görüşler, kent konseyi genel kurulunda tartışmaya açıdır. Kent konseyleri bünyesinde kadın, gençlik, engelli, çocuk ve yaşlı meclisleri ile çevre, sağlık, tarih, ulaşım, kültür, medya gibi alanlarda çalışacak çalışma gurupları kurulabilmektedir. Sıklıkla ise kadın ve gençlik çalışma guruplarının kurduğu gözlenmektedir.

Kent Konseylerinden Beklenen Faydalar (*)

- * Demokratik katılımı yaygınlaştırmak,
- * Hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincini geliştirmek,
- * Çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışını benimsetmek,
- * Sürdürülebilir kalkınma için planlama yapmak,
- * Kentsel stratejiler için ortak aklın oluşturulmasında katkıda bulunmak,
- * Uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- * Kentin değerlerine sahip çıkmak,
- * Kentin kaynaklarının adil, etkili ve verimli kullanımına katkı yapmak,
- * Çevre sorunları ve yoksullukla mücadele etmek,
- * Sivil toplumun gelişmesine katkı sağlamak,
- * Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin katılımını sağlamak,
- * Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik ve öngörülebilirlik gibi ilkelerin gelişmesine katkı yapmak.

(*) Mustafa Demirci, Katılımcı Demokrasi Açısından Kent Konseyleri: Eleştirel Bir Değerlendirme, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 19 Sayı 1 Ocak 2010, s. 34.

Türkiye’de kent konseyleri Birleşmiş Milletler Yerel Gündem 21 uygulamasının bir sonucu olarak gönüllülük esasında, yasal bir zorunluluk olmadan kurulmaya başlanmış, giderek yaygınlaşmış ve daha sonra Belediye Kanununda yapılan değişikliklerle zorunlu kılınmış yapılardır. Bu nedenle tarihleri ilgili Kanun değişikliğinin öncesine dayanmaktadır.

Kent konseyleri ideal olarak demokrasinin yerelleşmesini, kurumsallaşmasını ve yönetimin tabana yayılmasını sağlayacak mekanizmalar olarak düşünülmüştür. Kent konseylerinin yaptığı çalışmalar yoluyla halk içinde kentlilik bilincinin artırılması, yerel politikaların oluşturulmasına ve yerel yönetime katılım anlayışının ve pratiğinin yaygınlaşması hedeflenmektedir. Konseyler çok aktörlü yönetim anlayışı kapsamında kent sorunlarının tartışıldığı, çözüm önerilerinin sunulduğu ve ortak bir akıldan çıkan uzlaşma sonucunda rasyonel çözümlerin ürettiği demokratik yapılanmalar olmalıdır.

Türkiye’deki kent konseyi uygulaması mevzuattaki düzenlemeler ve gündelik işleyişleri açısından bu sayılan faydaları ve işlevleri yerine getirmekte yaratabilecekleri potansiyele erişememektedir. Mevzuattaki düzenlemeler kent konseylerinin özerk, gerçek anlamda katılımcı ve denetim işlevi üstlenen yapılar haline gelmesine imkan vermemektedir. Diğer taraftan katılım konusunda yerel yönetimler, bu alanda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşları ve halk arasında ciddi anlayış farklılıkları mevcuttur. Yurttaşların talebi fikirlerini beyan etmek, şikayetlerini iletmek, kendi çıkarına veya haklarına aykırı bulduğu kararlara itiraz imkanını kullanabilmektir. Yerel yöneticiler için ise bu tür

mekanizmalar daha çok "rıza" sağlama ve halkla ilişkiler araçlarıdır. Yurttaşlardan beklenen bu mekanizmalar yoluyla yerel yönetimin politikalarına destek vermeleridir. Sivil toplum kuruluşları için ise kent konseyi yerel ölçekte eldeki sınırlı sayıdaki imkandan biridir ve bu konseylerden beklentiler hem Türkiye'deki yerel sivil toplum kapasitesi hem belediyelerin kurumsal kültürlerinin değişiminin yavaşlığı dikkate alındığında oldukça iddialıdır.

Kent konseyleri en nihayetinde temsili mekanizmalardır; kent konseylerine üyelikle ilgili sınırlamaların getirilmesi bir zorunluluktur. Bununla birlikte kent konseyi üyelerinin nasıl ve hangi yöntemlerle seçileceği konusunda açık bir şekilde tanımlanmış ve dezavantajlı grupların haklarını gözeten kurallara ihtiyaç bulunmaktadır.

Diğer bir nokta, kent konseylerinin işleyişi için öncelikle halkın yerel süreçler hakkında bilgilendirilmesi, yerel yönetimlerin nasıl izleneceği konusunda kapasitenin gelişmesi ve objektif değerlendirmeler için gerekli verilerin sağlanması gereğidir. Kent konseylerinin bu kapasite geliştirme işlevleri sınırlı kaldığı sürece hem kendilerinin hizmet verdikleri yurttaşlar ile ilişki kurma becerileri azalmakta hem de temsil güçleri zayıflamaktadır. Kent konseyleri uzmanlıktan gelen bilgilerin halka ulaştırıldığı platformlar olmalıdır ancak bu bilgilerin halka anlaşılabilir bir dille ulaştırılması da bir gerekliliktir.

Son olarak Türkiye'de yerel yönetimde sıkça yaşanan sorunlar, yerel yönetimlerin toplumsal kutuplaşmaların birebir yansıdığı birimler olduğu gerçeği ve Türkiye'de yönetici kesim ile yurttaş arasındaki geleneksel derin mesafe ve güvensizlik de kent konseylerinin işleyişi değerlendirilirken dikkate alınmalıdır. Şikayet veya talepleri dile getirmenin cezalandırılacağı veya bu şikayet ve taleplerin dikkate alınmayacağı inancı yaygın olduğunda, halkın kent konseylerine katılma isteği de azalmaktadır.

Kent Konseylerinin işleyişinin ele alındığı farklı çalışmalardan tespit edilen, uygulamada sıkça karşılaşılan sorunlar şöyle özetlenebilir:⁸

- Kent konseylerinin üyelik yapısını düzenleyen hükümler gerçek anlamda bir katılımcılığın da önünü tıkamaktadır. Bu haliyle kent konseyleri katılımın değil erk paylaşımının bir yolu olarak görülmektedir.
- Mevcut uygulama kent konseylerini seçkin yapılar haline getirmekte ve en çok dışlananların değil halihazırda yönetime erişme imkanı yüksek olanların dahil oldukları bir mekanizma olarak algılanmalarına yol açmaktadır.
- Kent konseylerinde farklı grupların temsiliyeti açısından adil bir mekanizma öngörülmemiştir, bu nedenle bu grupların temsiliyetine yönelik mekanizmalar ancak bir yerel yönetim katılımcılık ilkesine uymakta samimiyse etkin bir şekilde kullanılabilir. Bazı belediyelerde kent konseyleri altında çeşitli komiteler kurulurken, bazı belediyeler ise kadın ve çocuk meclisleri gibi yapıları tercih etmektedir. Ancak sıklıkla bu komitelerin, çalışma gruplarının ve/veya meclislerin kurulması katılımı sağlamak için yeterli sayılmaktadır. Bu yapıların kendi taleplerini nasıl iletecekleri çoğu zaman belirsizdir, bazı durumlarda belirli gün ve haftalar için halka ilişkiler işlevi gören mekanizmalar olarak algılandıkları gözlenebilmektedir.
- Kent konseylerinin toplumsal uzlaşmayı mümkün kılma rollerini tam olarak yerine getirebilmeleri için iki şart gereklidir. Öncelikle kent konseyleri toplumdaki farklı grupları temsil edebilme kapasitesine sahip olmalıdırlar. Diğer taraftan yerel yönetimler bu yapıların rıza yaratma değil,

⁸ Savaş Zafer Şahin, Kent Konseyleri: Mevcut Durum, Sorunlar, Çözüm Önerileri, https://prezi.com/25wjq_afabuh/kent-konseyleri-mevcut-durum-sorunlar-cozum-onerileri/

tartışma ve müzakere ortamı oluşturma işlevlerinin olduğunu kabullenmelidirler. Türkiye'deki örnekte yerel yönetimler olabildiğince çatışmadan kaçınmakta, bu nedenle bu tür mekanizmalara olabildiğince kendi tarafında olanları dahil etmeye çalışmaktadır.

- Mevzuatta kent konseylerine aldıkları kararları uygulama imkanı verilmemiştir. Bağlayıcı karar alma imkanları olmadığında kent konseyleri birer formalite haline gelmektedir. Bunun ötesinde bağlayıcı karar alma yetkileri olmadığı sürece, kent konseylerinin hesap verebilir olma ihtiyaçları da önemli ölçüde ortadan kalkmaktadır.
- Kent konseyleri ile ilgili mevzuatta halk katılımı, yurttaş katılımı gibi kavramlar kullanılmamaktadır. Bu da kent konseyi üyeliklerinin dışlayıcı bir şekilde belirlenmesi eğilimini güçlendirmektedir.
- Üye yapısı dikkate alındığında kent konseyleri Türkiye'deki yerel ve merkezi iktidarlar arasındaki çatışmaların yeniden üretileceği platformlar haline gelme riski ile karşı karşıyadır.
- Kent konseylerinin mali özerkliği yoktur ve bu açıdan imkanları Belediyelerin vereceği destekler ile sınırlıdır. Bu da kent konseylerini yerel yönetim karşısında zayıf düşüren en önemli unsurlardan biridir.
- Belediyelerin internet sitelerinde kent konseyi üyelerinin kimler olduğu bilgisi yer almayabilmektedir. Üyeliklerin nasıl tespit edildiği belirsizdir, bu üyelerin temsil kapasitelerini anlamak ise neredeyse imkansızdır.
- Kent konseylerinin katılım anlayışı genellikle belediye meclisi kültürü üzerine inşa edilmektedir; bu da konseylerin temsili niteliklerini önemseyen, doğrudan katılımcı yöntemlerin kullanılmasını sınırlandıran bir anlayışa neden olmaktadır.
- Kent konseylerinin seçimleri ile yerel seçimlerin eşzamanlı gerçekleşmesi, konseylerin yerel yönetimi kazanan siyasi partilerin araçları olarak algılanmasına yol açmakta, bu doğrultudaki uygulamaları da kolaylaştırmaktadır.
- Kent konseylerinin düzgün işleyebilmesi için öncelikle bu konseylerdeki üyelerin kapasitelerinin artırılması gereklidir.

Gümüşhane Kent Konseyi⁹

Gümüşhane Kent Konseyi'nin çalışma usul, yöntem ve amaçları, Gümüşhane Kent Konseyi Çalışma Yönergesi'nin 4. maddesi'nde açıklanmıştır. Bu çerçevede Gümüşhane Kent Konseyi;

a) 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. Maddesi'nde belirtilen hedef doğrultusunda; Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Gündem 21 ve Habitat II'nin sürdürülebilirlik, yaşanılabilirlik ve yapabilir kılma ilkeleri ışığında Gümüşhane kentinde;

- Kent vizyonunun geliştirilmesi,
- Hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi,
- Kentin hak ve hukukunun korunması,
- Sürdürülebilir kalkınma,
- Çevreye duyarlılık,
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma,
- Saydamlık,
- Hesap sorma ve hesap verme ilkelerini hayata geçirmeye çalışan,

b) Halkın yönetime katılımını ve denetimini sağlayacak mekanizmaları geliştirmeyi ve kendi sorunlarına sahip çıkmayı özendirme amaçlayan, yönetim ekseni katılımcı demokrasiyi esas alan ve sivil toplumu öncelleyen bir oluşumdur.

Gümüşhane Kent Konseyi, 2010 yılından sonraki çalışma döneminde görev alanına yönelik olarak önemli kararlar almış ve ilgili birimlere kararlarını ve önerilerini bildirmiştir. Bunlar içerisinde aşağıdaki kararlar, uygulamalar ve faaliyetler önem arz etmektedir:

- Dört yılı aşkın süre içinde 533 adet yazışma yapılmıştır,
- Gümüşhane Belediye Meclisi'nde görüşülen kararların sayısı 78'dir,
- Gerek genel kurulda ve gerekse yürütme kurulunda bütün kararlar "oy birliği" ile alınmaktadır,
- Gümüşhane Belediyesi ve diğer kurumlarla hiçbir sıkıntı olmadan çalışmalar devam etmektedir,
- Kent Konseyi olarak, Gümüşhane'nin ve Gümüşhaneli'nin hak ve hukuku içine giren her konuyla ilgilenilmektedir,
- Cumhurbaşkanlığı makamı başta olmak üzere, Başbakanlık makamına ve pek çok Bakanlığa doğrudan yazılar yazarak, kent konseyinin aldığı kararlar gönderilmekte ve bu makamlardan cevaplar alınmaktadır,
- Konsey, Gümüşhane İl Koordinasyon kurul toplantılarına üye olarak katılmakta ve kenti ilgilendiren tüm toplantılara çağrılmaktadır,
- Gümüşhane Kent Konseyi, Gümüşhane Valiliği protokol listesinde yer almaktadır.

⁹ Kadir Caner Doğan ve Hasan Mahmut Kalkışım (2015), Türkiye'de Yerel Siyasete Katılım Açısından Kent Konseyleri: Gümüşhane Kent Konseyi Örneği, II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 111-127 (örnek söz konusu makaleden dorudan alıntılanmıştır.)

İzmir Kent Konseyi¹⁰

İzmir Kent Konseyi İzmir kentinde yaşayan tüm hemşerilerin kent yönetiminde ve karar alma süreçlerinde aktif rol almalarının önünü açmak, demokratik katılım ve katılımcı demokrasi pratiklerini yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuştur. Kent konseyi bağlamında 2010'dan sonra yaşanan önemli gelişmeler aşağıda özetlenmektedir.

İzmir Kent Konseyi Hazırlık Toplantısı Mayıs 2010'da yaklaşık 200 temsilcinin katılımıyla toplanmıştır. Hazırlık toplantısında dile getirilen görüşler dikkate alınarak, İzmir Kent Konseyi Çalışma Yönergesi tekrar gözden geçirilmiştir.

İzmir Kent Konseyi'nin 1. Olağan Kurucu Genel Kurulu öncesinde yönetmelikte belirtilen genel kurul üyelik tanımına uygun olarak 500 kadar dernek-vakıf, sendika, parti il-ilçe yönetimleri ve resmi kurumlara yazı gönderilerek genel kurul için temsilci görevlendirmeleri istenmiştir.

Ayrıca, Genel Kurul toplantısı öncesinde İzmir Kent Konseyi'ne katılacak muhtarların belirlenmesi amacıyla iki ayrı toplantı düzenlenmiştir. Muhtarlar toplantısına toplamda 150'den fazla mahalle ve köy muhtarı katılmıştır. Toplantıda öncelikle, muhtarlara İzmir Kent Konseyi'nin yapısına ve işlevlerine ilişkin bilgi verilmiştir. Kent Konseyleri Yönetmeliğinde yer alan muhtar temsiliyeti konusundaki soru, görüş ve önerileri alınmıştır. Her iki toplantıda gelen yeni katılım taleplerinin değerlendirilmesi sonucunda, İzmir Kent Konseyi Genel Kuruluna 87 muhtarın temsilci olarak katılmasına karar verilmiştir.

Tüm bu ön hazırlık çalışmalarının ardından, İzmir Kent Konseyi'nin 1. Olağan Kurucu Genel Kurulu 8 Haziran 2010 tarihinde toplanmıştır.

2010 yılının Ekim ayı içerisinde ise kadın, engelli, gençlik ve çocuk meclislerinin genel kurulları yapılarak dört ayrı meclis kurulmuştur. Her meclisin kurucu genel kurullarının birer ay öncesinde ilgili STK'larla ön hazırlık toplantıları yapılarak çalışma yönergelerinin ilk taslakları tartışmaya açılmış ve Meclis Genel Kurul üyelerinin kurucu genel kurul toplantısına hazırlıklı gelmelerinin yolu açılmıştır.

Bugün İzmir Kent Konseyi; bünyesindeki Engelli, Kadın, Çocuk ve Gençlik Meclisleri toplumun dezavantajlı gruplarının temsilini sağlayan, gönüllülük esasına dayalı bir yapılanma olarak hayatına devam etmektedir. Hem İzmir Kent Konseyi hem de dört meclisin çatısı altında kurulmuş olan çalışma gruplarında merkezi ve yerel idare kuruluşlarının, üniversitelerin, meslek örgütlerinin, sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin temsilcileri kentin ortak sorunlarını ele alan, ortak akı, ortak değerleri ve kentlilik bilincini ortaya koyan proje ve faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Kadın-erkek eşitliği, şeffaflık ve gönüllülük temelinde faaliyet ve projelerini hayata geçiren çalışma grupları İzmir Kent Konseyinin temel örgütlenme birimleridir.

İzmir Kent Konseyinin, İzmir Büyükşehir Belediyesi ile ilişkilenme düzeyi kurumsal bir statüye sahiptir. İzmir Kent Konseyi ve Meclislerinin yürütme kurullarında faaliyet ve projelere ilişkin kararların hayata geçirilmesinde İzmir Kent Konseyi Şube Müdürlüğü sorumludur.

¹⁰ Gülgün Erdoğan Tosun ve Güman Kızıltan (2015), Katılımcı Demokrasi Perspektifinden İzmir Kent Konseyi Deneyimi, II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 147-162. (örnek söz konusu makaleden dorudan alıntılanmıştır.)

2015 itibarıyla 15 civarında İzmir Kent Konseyi kararı, İzmir Büyükşehir Belediyesinin Meclis gündemine girmiş ve karara bağlanmıştır. 2014'den itibaren Belediye Meclisine gönderilen kararların görüşüldüğü komisyonlara oy hakkı olmaksızın, kararın içeriğini ve gerekçelerini anlatmak üzere kent konseyi temsilcileri de katılmaktadır. Bu durum karar alma sürecine yarı doğrudan katılım mekanizmasının hayata geçirilmesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca 2014 yerel seçimleri sonrasında İzmir Büyükşehir Belediyesinin yeni stratejik planının oluşturulması sürecine kent konseyinin tüm meclislerinin aktif olarak katılımı sağlanmıştır.

Türkiye Kent Konseyleri Birliği'nin Mart 2016 Tarihli Sorunlar ve Beklentiler Analizi (*)

Sorunlar:

- * Belediye Başkanlarının Kent Konseylerinin kurulmasına öncelik etmekte gösterdikleri tereddütler.
- * Belediyelerin kurulan kent konseylerine personel mekan ve para konusunda (bunların hepsinde veya bazılarında) imkan sağlamaması.
- * Kent konseylerinde oluşturulan ve kabul edilen görüşlerin belediye meclislerinde görüşülmemesi.
- * Belediyelerin/başkanların kent konseylerini belediyelerin işlerini yapan bir birim olarak görmeleri ve bu yönde çalışmalarını istemeleri. Bir başka deyişle kent konseylerini idari olarak belediyeye bağlı ama kararlarını kendi organlarında alan ve uygulayan bir yapı olarak görmemeleri.
- * Kent konseyi başkanlığını belediye başkanı veya başkan yardımcısının yapması.

Beklentiler:

- * Kent konseyleri etkin ve verimli faaliyette bulunmak için belediyelerin yasayla verilmiş görevlerini yerine getirmelerinde kendilerine verecekleri yardım ve desteklerine ihtiyaçları vardır.
- * Yasada kent konseylerinin kurulmasına destek olmayan, yardım ve destek sağlamayan belediyelere yönelik herhangi bir yaptırım yoktur. Bu da belediyelerin konuya duyarsız kalmalarına yol açmaktadır. Bir yaptırım söz konusu olana kadar İçişleri Bakanlığı ve Sayıştay denetçilerinin hiç değilse denetlemelerinde "kent konseylerinin kurulup kurulmadığı" ve "destek sağlanıp sağlanmadığı" konularında da detaylı bir inceleme yapmalarının sağlanması beklenmektedir.
- * Faaliyet için gerekli olan mekan ve personelin yanı sıra parasal desteğin sağlanması da önem arz etmektedir. Bu konuda Belediyelerin gelirleriyle orantılanacak, en azından bir alt sınırın belirlenmesi beklenmektedir.
- * Yerel siyaset kurumlarının kent konseylerini "ele geçirilecek" bir yapı olarak görmelerini engelleyecek, yerel halkın görüşlerini özgürce ifade edebileceği ve çalışmalarda objektif kararlar alınmasını sağlayacak bir ilişki ve yaklaşımın içselleştirilmesi önemlidir.

(*) (*) <http://www.kentkonseyleribirligi.org.tr/raporlar/kent-konseyleri-sorunlar-ve-beklentiler/>

■ 4. Bütçe İzleme

Yerel Yönetimlerin Bütçe Hazırlama Süreçleri

Merkezi ve yerel yönetim bütçelerinin izlenmesi sivil toplumun demokratik gözetim alanındaki işlevini yerine getirebilmesi açısından en önemli araçlardan biridir. Bütçeler merkezi ve yerel idarelerin farklı politika önceliklerinin somut sonuçlarıdır. Bu nedenle, bu bütçelerin takibi ve bütçeleme süreçlerine katılım, bu politikaları izleme ve müdahale etme yöntemleri olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan, merkezi ve yerel idareler harcamalarını kamu kaynaklarını kullanarak yapar. Bu yüzden bütçelerin izlenmesi bu kaynakların ne kadar yerinde, etkin ve etkili kullandığı konusunda değerlendirmelerin yapılabilmesine imkan verir ve idarelerin hesap verilebilir kılınmasının önünü açar.

Bütçe, belediyenin bir mali yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösteren, gelirlerin toplanmasına ve harcamaların yapılmasına izin veren, belediye meclisince mali yıl başında uygulamaya konulmak üzere görüşülüp kabul edilen hukuki bir metindir. Belediye bütçelerinde izleyen iki yılın gelir ve gider tahminleri de yer alır ve bütçeler stratejik plan ile performans programları dikkate alınarak hazırlanır.

Bütçeler, biri harcamaların nereye yapıldığını gösteren gider bütçesi, diğeri ise bu giderlerin kaynağını gösteren gelir bütçesi olmak üzere iki bölümden oluşur. Yerel düzeyde bütçe izleme hem gelirlerin hem de etkinliği ölçmek açısından giderlerin takibini gerekli kılar.¹¹

Mahalli idarelerde bütçe hazırlık süreci bütçe çağrısı ile başlar. Kurumlarda üst yönetici, her yıl Haziran ayının sonuna kadar stratejik plan ve performans programına uygun olarak gider bütçelerini hazırlamak üzere birimlere çağrı yapar. Bunun ardından, birimler gerekçeli bütçe yılı gider teklifleri ve izleyen iki yılın gider tahminleri ile ödenek cetvelini hazırlayarak hizmet gerekçesi ile birlikte Temmuz ayının sonuna kadar mali hizmetler birimine verir. Mali hizmetler birimi, diğer birimlerden gelen gider tekliflerini birleştirip, gelir bütçesini ve izleyen iki yılın gelir tahminlerini hazırlayarak, kurum hazırlık bütçesini oluşturur. Üst yöneticinin incelemesi ve düzeltmeleri sonrasında, hazırlık bütçesi, belediye ve bağlı idarelerde Ağustos ayının sonuna kadar Belediye Encümene havale edilir. Encümen hazırlık bütçesine ilişkin görüşünü Eylül ayı sonuna kadar üst yöneticiye iletir. Bu bütçe tasarısı büyükşehir belediyelerinde Kasım ayının birinci gününde, diğer belediyelerde Ekim ayının birinci gününde belediye meclisine sunulur ve aynı aylar içinde görüşülür. Meclisin bütçe görüşmesine rastlayan toplantı süresi plan ve bütçe komisyonu toplantı süresi de dahil olmak üzere en çok yirmi gündür. Bütçe Meclis tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.¹¹

Belediye Kanununun 25. maddesine göre il ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerindeki belediyelerde, belediye meclisi, her Ocak ayı toplantısında belediyenin bir önceki yıl gelir ve giderleri ile bunlara ilişkin hesap kayıt ve işlemlerinin denetimi için kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye sayısı üçten az beşten çok olmamak üzere bir denetim komisyonu oluşturur. Komisyon, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin meclisteki üye sayısının meclis üye tam sayısına oranlanması suretiyle oluşur. Denetim komisyonu toplantılarına, belediye ve bağlı kuruluşları dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarından görevlendirilenler ile kamu personeli dışındaki diğer uzman kişiler dahil edilebilir. Komisyon belediye birimleri ve bağlı kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir ve bu istekler gecikmeksizin yerine getirilir. Komisyon, çalışmasını kırk beş işgünü içinde tamamlar ve raporunu Mart

¹¹ TEPAV (2014), Bütçe İzleme: Belediye Bütçesini Anlamak ve Harcamaları Mekânsallaştırmak, Katılımcılık Rehberleri 4/4, s. 18, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1408539608-2.Butce_Izleme.pdf

¹² Mücahit Doğan, Mahalli İdarelerde Bütçe Hazırlama Süreci, [http://bekad.org/IMGs/files/SAYI%20165%20\(MD\).pdf](http://bekad.org/IMGs/files/SAYI%20165%20(MD).pdf)

ayının sonuna kadar meclis başkanlığına sunar. Bu rapor sonrasında, konusu suç teşkil eden hususlarla ilgili olarak meclis başkanlığı tarafından yetkili mercilere suç duyurusunda bulunulur. Çoğunlukla gözardı edilen denetim komisyonlarının raporları, bütçelerin gerçekleşmelerini ve kaynakların doğru şekillerde kullanılıp kullanılmadığını izlemek açısından önemli araçlardır.

Bütçelerin Hazırlanması ve İzlenmesine Sivil Toplumun Katılımı

Sivil toplum yerel yönetimlerin bütçe hazırlıklarına şu yollarla dahil olabilir:

1) **Stratejik Plan Yoluyla Katılım:** Belirtildiği üzere belediyelerin bütçeleri uygulamada olan stratejik planın amaçları ve içeriği ile uygun olmalıdır. Bu nedenle, stratejik planlama sürecinde katılımcı mekanizmaların kullanılması ve aktif katılımın sağlanması sivil toplumun ve onu temsil eden örgütlerin yerel yönetim bütçelerine müdahalede bulunabilmelerine imkan verir.

2) **Belediye Meclisleri Yoluyla Katılım:** Belediyelerin bütçelerine ilişkin nihai karar organı Belediye Meclisleridir ve bu Meclisler yerel seçim sonuçlarına bağlı olarak farklı kesimlerin temsiliyetine imkan sağlamaktadır. Belediye Meclislerinin toplantıları açık bir şekilde yapılmak zorundadır. Bu sayede, sivil toplum ve sivil toplum örgütleri bütçeler belediye meclislerine gönderildikten sonra plan bütçe komisyonlarındaki ve genel kuruldaki tartışmaları takip ederek belediyelerin bütçelerine müdahalede bulunma imkanına sahiptirler.

3) **Kent Konseyleri Yoluyla Katılım:** Mevcut düzenleme kent konseylerine bütçeleme sürecinde net bir sorumluluk vermemektedir. Bununla birlikte kent konseylerinin etkili bir şekilde çalıştıkları ve yerel yöneticilerin kent konseylerinin bu sürece katılımlarını destekledikleri örneklerde, kent konseyleri içinde yer almak veya konseye talepleri iletmek bütçe hazırlık sürecine katılma imkanları yaratır.¹³

Katılımcılık ilkesi ışığında belediyelerin bütçeleri de katılımcı süreçlerle hazırlanmalıdır. Katılımcı bütçelemede farklı yöntemler kullanılabilir ama sıklıkla mahalle bazında bütçe hazırlık süreçleri tercih edilmektedir. Bu tür bir yöntemde mahalle bazında önce halka geçmiş faaliyetler ve gelecek öngörüler hakkında bilgilendirme yapılır. Daha sonra mahalle bazındaki toplantılar yoluyla önce bütçeye ilişkin talepler toplanır, daha sonra ise oy çokluğu veya oy birliği ilkeleri kullanılarak yapılan oylamalarla bu talepler önceliklendirilir. Bu tür toplantılara ek olarak, tematik konu başlıklarında da toplantılar düzenlenebilmekte ve benzer bir süreç izlenmektedir. Katılımcı bütçelemede, bütçe nihai aşamaya gelmeden önce mahallelerin ve/veya tematik grupların temsilcileri Belediye yöneticileri ile bir araya gelerek, taslak bütçeyi tartışır.

Katılımcı bir bütçe sürecini "katılımcı" yapan etmenler dört gruba ayırabilir:

- Katılımın niceliği; başka bir ifadeyle bütçe hazırlık sürecine katılan kişi sayısı ve toplam belediye nüfusuna oranları,
- Katılımın niteliği; bütçe hazırlık sürecinde yurttaşlara gerekli bilgilerin uygun ve doğru bir şekilde sağlanıp sağlanmadığı, farklı grupların dikkate alınıp alınmadığı, bütçe hazırlık sürecindeki temsili görevlere seçilenlerin net ve eşitlikçi kurallara göre seçilip seçilmediği, katılımcı yöntemlerle

¹³ TEPAV (2014), Bütçe İzleme: Belediye Bütçesini Anlamak ve Harcamaları Mekânsallaştırmak, Katılımcılık Rehberleri 4/4, s. 18, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1408539608-2.Butce_izleme.pdf

gelişen taleplerin nihai bütçeye ne oranda yansıdığı ve yansıtılmayanlara ilişkin gerekçenin sunulup sunulmadığı, önceliklerin gerçekten katılımcı usullerle belirlenip belirlenmediği,

- Bütçe süreci yoluyla belirtilen taleplerin ne oranda ve ne etkililikte hizmete dönüştürüldüğü ve bütçe gerçekleştirmeleri ile hizmet kalitesi bağlamındaki sonuçların ölçülebilirliği ve izlenebilirliği,
- Tüm süreçte kuralları kimlerin belirlediği ve sürecin hangi usullerle yürütüldüğü.¹⁴

Ancak, sivil toplumun yerel yönetimlerin bütçeleriyle ilgili yapabilecekleri mevcut katılım imkanları ile sınırlı değildir. Mali kaynakların kullanılmasını denetleme ve politika önceliklerinin harcamalara ne şekilde yansıdığını ölçme ve değerlendirme kapsamında onaylanan ve gerçekleşen bütçelerin takibi de önem taşımaktadır. Bu tür izleme yöntemlerinden en sık kullanılanlarından biri yerel yönetim bütçelerinin farklı dezavantajlı gruplara ayırdıkları kaynaklar bakımından incelenmesidir. Bugün, hemen her Belediye, en dar kapsamda olsa bile stratejik planlarında ve diğer dokümanlarda başta kadınlar, gençler ve çocuklar olmak üzere dezavantajlı gruplara verdiği önemi ilan etmektedir. Ancak, bu önemin hizmetlere ne kadar yansıdığını ölçmenin yolu farklı kalemlerde bu gruplara ayrılan harcamaların belirlenmesi ve uygulamada bu planlara ne kadar uyulduğunun tespit edilmesidir.

---

¹⁴ TEPAV (2007), İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271229711r9770.Iyi_Yonetisim_Icin_Ornek_Bir_Model_Katilimci_Butceleme.pdf

Kamu Harcamaları Platformu 2015 Yılı İstanbul Büyükşehir Harcamaları İzleme Raporu

Merkezi ve Yerel yönetim bütçelerini izleyen ve çok farklı sivil toplum kuruluşlarından oluşan Kamu Harcamaları İzleme Platformu, 2015 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin harcamalarını izleyerek raporlamıştır. Raporun başlangıcında merkezi yönetimin planlama, karar alma ve uygulama sürecindeki hakimiyetinin ve yerel yönetimlerin bu bağlamda Türkiye'de sahip oldukları güçsüz konumun genel yönetim giderlerine yansıdığı vurgulanmaktadır.

Platformun İstanbul Büyükşehir Belediyesinin harcamaları üzerinden yaptığı çalışma şu sonuçların görülmesine imkan vermiştir.

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve başlı kuruluşları ve şirketlerinin harcamaları incelendiğinde, en büyük harcamanın şirketler tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu durum belediyecilik faaliyetlerinin kamusal niteliğini zayıflamakta, ticari niteliğini ise güçlendirmektedir.
- Planlanan ve gerçekleşen harcamalar incelendiğinde şaşırtıcı farklar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin 2013 yılı için Deprem ve Risk Yönetim Dairesi için 35 milyon TL'lik harcama planlanmışken, yıl sonunda bunun sadece 7 milyon TL'lik kısmının gerçekleştiği görülmüştür.
- Harcamaların amaçlara göre dağılımı incelendiğinde sosyal harcamaların payının çok düşük olduğu görülmektedir. Harcamaların yüzde 1,41'i eğitim, yüzde 1,56'sı sağlık, yüzde 4,10'u sosyal yardım için ayrılmıştır.
- Harcamalarda en yüksek pay iskana ayrılırken, bu pay içerisinde kadınlar ve engellilere yönelik sosyal konut temini için tahsisat yapılmadığı görülmektedir.
- Harcamalarda ulaştırmanın payının azaldığı görülmektedir; bu da ulaştırma politikalarında kararların merkezi idareye ve şirketlere kaydığını göstermektedir.
- Su temininden sorumlu görevli İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresinin kar ettiği görülmektedir. Bu da özellikle dezavantajlı gruplara yönelik bu alanda sağlanabilecek imkanlar için kullanılacak kaynakların var olduğunu göstermektedir.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesinin borç stoğuna ilişkin bilgiler düzenli bir şekilde yayınlanmamaktadır.

Katılımcı Bütçeleme – Çanakkale Belediyesi

Çanakkale Belediyesi katılımcı bütçe uygulamasını 2007 yılında başlatarak bu anlamda öncü bir rol oynamıştır. Sürecin başlangıcında öncelikle katılımcı bütçe tekniği uygulamasında başarılı sayılan İngiltere'deki belediyelerin çalışmaları incelenmiştir.

Çanakkale için oluşturulan modelin ana bileşenleri muhtarlar, belediye, kent konseyi ve vatandaşlar olarak belirlenmiştir. "Bütçemi Biliyorum, Hesabını Soruyorum" sloganıyla, katılımcı bütçe tekniğinin tanıtımı mahalle toplantıları aracılığıyla yapılmış, yaklaşık 10.000 haneye konuyla ilgili broşür dağıtılmıştır. Sonrasında ise vatandaşların bütçeden beklentilerini ve bu konudaki görüşlerini derlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Muhtarlar ile birlikte mahalle toplantıları organize edilmiş ve yöneticiler vatandaşla buluşmuştur.

Mahalle toplantıları, iki önemli sorgulama odağında gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi mevcut hizmetlerden memnuniyet düzeyi; ikincisi ise gelecek beklentilerinde vatandaşların mahalle ve kent için öncelikleridir. Toplantı esnasında katılımcılara her biri bir puan değerinde "benim önceliğim kartlarından" on adet dağıtılmıştır. Böylelikle vatandaşların önceliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu süreçte, karşılıklı olarak belediye ve vatandaş arasındaki iletişim güçlendirilmiş, karar alma sürecindeki sorumlulukları paylaşmıştır. Mahalle toplantılarından çıkan sonuçlar, kurumsal bütçe çalışmalarında yol gösterici olmuştur.¹⁵

Çanakkale Belediyesi bu dönemde ayrıca "yatırım planlama komitesi" adında bir yapı oluşturmuştur. Sürecin katılımcı aşamalarını gözetken komitede Belediye Meclisinin İmar Komisyonu ile Plan, Bütçe ve Kesin Hesap Komisyonu'nun kendi üyeleri arasından seçeceği parti gruplarından 1'er üye, meclis stratejik planlama komisyonundan bir üye, belediye başkan yardımcısı, belediye hesap işleri müdürü, belediye stratejik planlama ve yönetim birimi sorumlusu, kent konseyi yürütme kurulundan 1 üye ve mahalle muhtarları yer almıştır.¹⁶

¹⁵ Murat Yılmaz (2013), Kamu Yönetiminde Katılım: Türkiye'de Yerel Düzeyde Uygulama Örnekleri, s. 210-211, <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/673/1/10021835.pdf>

¹⁶ TEPAV (2007), İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271229711r9770.Iyi_Yonetisim_Icin_Ornek_Bir_Model_Katilimci_Butceleme.pdf

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme – Bursa Büyükşehir Belediyesi

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kadın Meclisinin Bursa Büyükşehir Belediyesi bütçesinde kadınlara yönelik faaliyetlerle ilgili harcamaları ile ilgili hazırladığı döküm toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe izlemenin başarılı örneklerinden biridir.

Bu çalışmanın ilk adımında Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 dönemine ait Stratejik Planı incelenmiş ve kadınlarla ilgili hangi stratejik hedeflerin belirlendiği saptanmıştır. İkinci adımda faaliyetler üzerinden kadınlarla ilgili alanlara yapılan bütçe tahsisatları hesaplanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucu kadınlara yönelik faaliyetlerin çoğu için ayrılan bütçenin, toplam belediye bütçesinin çok küçük bir kısmına karşılık geldiğini göstermektedir. Sanatsal ve mesleki beceri eğitimi hariç olmak üzere, tüm bütçe kalemlerinde kadınlara ayrılan payın oranı yüzde 0.01'in altındayken, kadınlara yönelik faaliyetler için ayrılan toplam miktar belediyesi bütçesinin %0,562'sine karşılık gelmektedir.¹⁷

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe hazırlama ve izleme çalışmaları kadın-erkek eşitliği alanında belediyelerin denetlenmesi ve belediyelerin bu alandaki politikalarına müdahale edilebilmesi için önemli araçlardır. Bu bilgilerin düzenli olarak takibi, kadınlara yönelik politikalarda yıllar içinde meydana gelen değişiklikleri de izlemeye olanak vermektedir. Bu türden somut verilere dayalı analizler ayrıca kadın alanında çalışan örgütlerle yerel yönetimler arasında yapılandırılmış diyalog imkanlarının kurulması için de imkan sağlamaktadır. Yine ihtiyaç duyulan hizmetlerin maliyeti ile mevcut harcama oranları karşılaştırılarak, toplumsal cinsiyet temelli boşluk analizlerini de yapmak mümkündür.

¹⁷ Elizabeth Klatser (2011), Yerelde Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Kılavuzu, TESEV Yayınları, s. 38-39, <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/cdb.pdf>

■ 5. Toplumsal Eşitlik Birimleri

Toplumsal Eşitlik Birimleri dezavantajlı grupların hizmetlerden ve kaynaklardan eşit şekilde yararlanmasının sağlanması, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine vatandaş katılımının artırılması ve geliştirilmesi için sosyal dışlanma ve ayrımcılığı önlemek ve cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yürüten yapılardır.

Türkiye'de yerel düzeyde Toplumsal Eşitlik Birimleri'nin kurulmasını zorunlu kılan mevzuat veya bu konuda kapsayıcı bir kamu politikası bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bazı belediyeler kendi bünyelerinde Toplumsal Eşitlik Birimleri kurmuşlardır ve bu birimleri kuran belediyelerin sayısı artma eğilimindedir. 2015 yılı sonu itibarıyla toplumsal eşitlik birimlerinin kurulduğu veya kurulmasının planlandığı belediyeler şunlardır: Mersin Akdeniz Belediyesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Beşiktaş Belediyesi, İstanbul Beylikdüzü Belediyesi, Ankara Çankaya Belediyesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Kadıköy Belediyesi, İzmir Karabağlar Belediyesi , Kars Büyükşehir Belediyesi, Bursa Nilüfer Belediyesi , Antalya Muratpaşa Belediyesi , Eskişehir Odunpazarı Belediyesi, İstanbul Şişli Belediyesi.

Nisan 2016'da eşitlik birimlerini kurmuş veya kuracağı taahhüdünde bulunmuş belediyelerin temsilcilerinin yaptıkları çalıştayda eşitlik politikaların yerel yönetimlere daha etkin yerleştirilmesi için öne çıkan gündem, öneri ve talepler şu şekilde sıralanmıştır:

- Eşitlik Birimlerinin, belediyenin alt yapı hizmetlerinden kültür politikasına, sosyal hizmet/yardım işlerinden, mali işlere kadar genel hizmet ve faaliyetlerine eşitlik perspektifi ile politika öneren birimler olması;
- Eşitlik Birimlerinin; teşkilat şeması içerisinde plan, bütçe, denetim süreçlerine müdahil olacak ve belediyenin makro politikasına etki edebileceği bir şekilde konumlandırılması;
- Tüm müdürlüklerin katılımı ile Eşitlik Komisyonları kurularak eşitlik politikalarının yaygınlaştırılarak güçlendirilmesi; eşitlik perspektifinin belediye politikaları içerisinde anaakımlaştırılması;
- Eşitlik birimleri mevzuatla desteklenerek belediye içerisinde yaşanan yönetici değişikliklerinden en az etkilenecek şekilde kurgulanması;
- Politika üretme birimleri ile hizmet üretme birimleri birbirinden ayrılması, Eşitlik Birimlerinin belediye içerisinde dezavantajlı gruplar açısından büyük resmi göreceği; plan, bütçe ve denetleme yapacağı bir sorumluluk üstlenmesi;
- Birimlerin yetki kapsamı geliştirilerek "Eşitlik Müdürlüğü" veya "Toplumsal Eşitlik Müdürlüğü" şeklinde tanımlanması, çalışma alanları tüm dezavantajlı grupları ve her türlü ayrımcılıkla mücadeleyi de kapsayacak şekilde genişletilmesi, belirlenen alanlara göre alt birimlerin oluşturulması;
- TÜİK'in sorumluluk alarak belediyelerin eşitlik politikalarını geliştirmek için ihtiyaç duyduğu veriyi başta cinsiyete ve diğer dezavantaj yaratan faktörlere göre ayrıştırılmış olarak sağlaması;
- Yerel yönetimlerinde hizmet ve bütçesinin planlaması için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarının tüm dezavantajlı grupları kapsayacak şekilde yapılması;

- Belediyelerin sivil toplum kuruluşları ile kuracakları ilişkilerin nasıl olacağını tanımlayan yönergeler oluşturulması;
- Eşitlik birimlerinin sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesi konusunda aktif rol alması;
- Türkiye Belediyeler Birliğinin, Eşitlik Birimleri Çalıştayı için, periyodik olarak farklı belediyelerin ev sahipliğinde toplanarak deneyim paylaşımı yapabileceği şekilde alanlar yaratması;
- Eşitlik Birimlerinin teşkilat içerisindeki yerinin, norm kadrosu tanımının ve yönetmeliğinin tartışılacağı İçişleri Bakanlığında ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünden de temsilcilerin bulunacağı bir toplantı organize edilmesi;
- Dijital bir ağ kurulması, deneyim paylaşım havuzu oluşturulması ve yıllık olarak ülke genelinde eşitlik birimlerinin neler yaptığının yer alacağı bir bülten hazırlanması, uluslararası deneyimlerin paylaşılması için saha gezilerinin ve/veya çalıştayların düzenlenmesi.

İstanbul Şişli Belediyesi Toplumsal Eşitlik Birimi¹⁸

Ekim 2015'te kurulan Şişli Belediyesi Toplumsal Eşitlik Birimi şu öncelikli çalışma alanlarında faaliyet göstermektedir:

- Ekonomik, sosyal ve kültürel ayrımcılıklara maruz bırakılan kadın, çocuk, genç, yaşlı, engelli, azınlık, LGBTI bireyler, göçmenler, mülteciler ve sığınmacılara yönelik belediye politikaları geliştirmek,
- Katılımcı belediyecilik çerçevesinde bu grupların daha iyi hizmet almasını ve karar alma organlarında etkili olmalarını sağlamak.
- Hizmetlerin çeşitlenerek şekillenmesini sağlamak ve toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapmak.

Belediyenin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planında etnik, dini ve/veya cinsiyet kimliği ve yönelimi nedeniyle ayrımcılığa uğrayan yurttaşların katılımcılığını artırmak ve her türlü ayrımcılığa karşı kent politikaları geliştirilmesi de bir hedef olarak yer almıştır. Stratejik planın "Katılımcılık ve Sivil Toplum ile İlişkiler" başlıklı kısmında aşağıdaki hedefler öngörülmüştür:

1. Sivil toplum örgütleri ile birlikte ayrımcılıkla etkin bir biçimde mücadele edilmesi.
2. Ayrımcılığa karşı panel, konferans gibi etkinlikler düzenlenmesi.
3. Erişilebilirlik komisyonu oluşturulması.
4. Belediye hizmetlerinin yürütümünde mevcut teşkilat yapısının katılımcılık ilkesinin gereklerine uygun hale getirilmesi.
5. Kamu görevlilerinin ulusal ve uluslararası hukuktan kaynaklanan ve çalışma yaşamına ilişkin hak ve özgürlüklerinin hayata geçirilmesi.

¹⁸ TÜSEV, Yerel Yönetimlerde Toplumsal Eşitlik Birimleri, Sivil Toplum İzleme Raporu 2015-2016, http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/belgeler/Yerel_Yonetimlerde_Esitlik_Birimleri-Sisli_Belediyesi_Ornegi.pdf

Eşitlik anlayışının bütüncül bir yaklaşım haline gelmesi ve belediyenin tüm farklı birimleri arasında bu alanda eşgüdümün sağlanması da Şişli Toplumsal Eşitlik Biriminin hedefleri arasındadır.

Birim katılımı arttırmak amaçlı iki temel faaliyette bulunmaktadır:

1) **Eşitlik Birimi Danışma Kurulu:** Sekiz farklı dezavantajlı grubu temsil eden, sosyal politika, bütçeleme ve katılım konularında uzman kişilerden oluşan ve sivil toplum temsilcileri akademisyenler ve profesyonelleri bir araya getiren bu kurullar öncelikli olarak Yerel Eşitlik Eylem Planına dair görüş vermişlerdir.

2) **Yuvarlak Masa Toplantıları:** Yerel Eşitlik Eylem Planına içerik sağlamak amacı ile Ocak 2016'da kadın, çocuk, LGBTI, gençlik, mülteci, engelli ve azınlık hakları alanlarında çalışan dernek, vakıf ve sivil inisiyatifler ile farklı başlıklar altında 75 kuruluştan 119 temsilcinin katılımı ile 7 yuvarlak masa toplantısı düzenlenmiştir. Bu toplantılarında eğitim, sağlık, ekonomik hayata katılım, karar alma mekanizmalarına katılım, şiddet ve nefret suçları ile mücadele ve kentsel hizmetler alanlarında yaşanan sorunlar tespit edilmiş, çözüm önerileri tartışılmış ve belediyeye yönelik talepler belirlenmiştir.

Birim sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak ayrıca şu destekleri sağlamaktadır:

- **Ücretsiz mekan ve araç kullanımı:** Yapılan başvuruların olumlu sonuçlanması durumunda Belediyenin toplantı salonları ve araçları önceden belirlenen süre zarfında ve koşullarda etkinlikler için sivil toplum kuruluşları tarafından ücretsiz olarak kullanılabilmesi. Bu kapsamda, ortak protokoller yoluyla bazı sivil toplum kuruluşlarına kira desteği de sağlanmaktadır.
- **Proje ortaklıkları:** Sivil Toplum kuruluşlarıyla kurulan ortaklıklar yoluyla belediye hizmetlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu tür ortaklıkların yapıldığı kuruluşlar arasında Mor Çatı Vakfı ve Alzheimer Derneği bulunmaktadır.
- **Kamu ihaleleri:** Kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve kadın istihdamının artırılması için Mart 2016 sonrasında ihaleye çıkan birimlerin üç tekliften birini kadın girişimcilerden alması yönünde tavsiye kararı verilmiştir.

◆ ULUSLARARASI BELGELER

AVRUPA KENTLİ HAKLARI DEKLARASYONU¹⁹

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda Mart 1992'de kabul edilmiştir. Şart diğerlerinden farklı olarak Hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Türkiye'de bu şartın gereklerine uyma konusunda taahhüt veren belediyeler arasında Bursa Nilüfer Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi bulunmaktadır.

Aşağıda belirtilen hakların gerçekleşmesi fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşehrilğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri şu haklara sahiptir:

1. GÜVENLİK: Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent;
2. KİRLETİLMEMİŞ, SAĞLIKLI BİR ÇEVRE: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;
3. İSTİHDAM: Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;
4. KONUT: Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması;
5. DOLAŞIM: Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması;
6. SAĞLIK: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması;
7. SPOR VE DİNLENCE: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması;
8. KÜLTÜRLER ARASI KAYNAŞMA: Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması;
10. KALİTELİ BİR MİMARİ VE FİZİKSEL ÇEVRE: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması;
11. İŞLEVLERİN UYUMU: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbirleriyle ilintili olmasının sağlanması;
12. KATILIM: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;

¹⁹ <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>

13. EKONOMİK KALKINMA: kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması;

14. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA: Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması;

15. MAL VE HİZMETLER: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması;

16. DOĞAL ZENGİNLİKLER VE KAYNAKLAR: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi;

17. KİŞİSEL BÜTÜNLÜK: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması;

18. BELEDİYELERARASI İŞBİRLİĞİ: Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;

19. FİNANSAL YAPI VE MEKANİZMALAR: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması;

20. EŞİTLİK: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.

AVRUPA KENTSEL ŞARTI²⁰

Ulaşım ve Dolaşım

1. Özellikle özel araçlarla, seyahat hacminin azaltılması gerekliliği
2. Dolaşım, yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik bir biçimde düzenlenmeli ve çeşitli ulaşım alternatiflerine izin vermeli
3. Sokağın sosyal bir arena olarak algılanması
4. Sürekli bir eğitim ve öğretim çabası gerekliliği

Kentlerde Çevre ve Doğa

1. Yerel yönetimlerin, doğal ve enerji kaynaklarını, uygun ve akılcı bir biçimde, yönetme ve idareli kullanma sorumluluğu
2. Yerel yönetimlerin kirliliğe karşı politikalar uygulaması
3. Yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanları koruma yükümlülüğü
4. Doğayı korumanın toplumsal gururu ve bağlılığı geliştiren bir faktör olması

Kentlerin Fiziki Yapıları

1. Kent merkezlerinin Avrupa'nın kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınması
2. Kentlerde açık alanların oluşturulması ve yönetiminin kentsel gelişmenin vazgeçilmez bir parçası olması
3. Mimari yaratıcılık ve imarın, kentsel görünümün kalitesindeki önemli rolü
4. Tüm insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici bir çevrede yaşama hakkı
5. Bir kentin canlılığının, dengeli meskun alanların oluşturulması ve merkezdeki konut dokusunun korunmasıyla sağlanması

Tarihi Kentsel Yapı Mirası

1. Kentsel korumada hassas bir yasal çerçevenin gerekliliği
2. Kentsel mirasın korunması için bilgilendirme politikalarının gerekliliği
3. Yeterli ve yeni finans mekanizmaları ve ortaklıkların gerekliliği
4. Eski el sanatları ve yapı tekniklerinin yaşatılması, canlandırılması gereği
5. Tarihi kentsel dokunun; planlamaya temel veri biçiminde katılarak, çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi
6. Ekonomik kalkınmanın, kentsel mirasın korunmasıyla canlandırılması

Konut

1. Konutla bireyin mahremiyetinin olması
2. Her insan ve ailenin; güvenli, sağlam bir konut edinme hakkı

²⁰ <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf>

3. Yerel yönetimlerin, konutla seçenek, çeşitlilik ve ulaşılabilirliği artırması
4. Sosyal ve ekonomik olanakları kısıtlı olan kişi ve ailelerin haklarının, yalnızca pazar mekanizması koşullarına terk edilmemesi
5. Yerel yönetimler tarafından, ev sahibi olabilmek ve kullanım süresi güvencesinin sağlanması
6. Eskimiş konut dokusunun yenilenmesinin bedelinin burada oturan, sosyo-ekonomik seviyesi düşük gruplara yüklenmemesi

Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi

1. Net bir güvenlik ve suç önleme politikasının, alınacak önlemlere, kanuni yaptırımlara ve müşterek desteğe dayandırılması
2. Yerel güvenlik politikasının; güncelleştirilmiş, kapsamlı istatistik ve bilgilere dayandırılması
3. Suçun önlenmesinin toplumun tüm üyelerini ilgilendirmesi
4. Etkili bir kent güvenlik politikası için; emniyet güçleri ve yerel halkın yardımlaşması
5. Uyuşturucu karşıtı yerel politikanın oluşturulması ve uygulanması
6. Suçların tekrarını önleyici programlar ve hapis cezaları yerine alternatif çözümler üretilmesi
7. Yerel güvenlik politikasının temel unsuru olarak mağdurların kollanması
8. Suçların önlenmesine öncelik verilmesi ve buna bağlı mali kaynakların yaratılması

Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engelliler

1. Kentlerin, herkesin her yere erişebilirliğini sağlayabilecek şekilde tasarlanması
2. Özürlü ve engellilere ilişkin politikaların, hedef gruplar için aşırı himayeci değil, toplumla bütünleştirici olması
3. Özürlüler ve azınlıkları temsil eden derneklerin kendi aralarındaki işbirliği ve dayanışması
4. Evler ve işyerlerinin özürlü ve engellilere uyarlanabilir biçimde tasarlanması
5. Seyahat, iletişim ve kamu ulaşımının tüm insanlar için erişilebilir olması

Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme

1. Tüm kent sakinlerinin, eğlence, dinlenme ve spor faaliyetlerinde yer alma hakkı
2. Spor alanlarının sağlıklı, ve güvenli olarak tasarlanması
3. Her kent sakininin kişisel potansiyelleri doğrultusunda istediği sporu yapma hakkı

Yerleşimlerde Kültür

1. Tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden faydalanma hakkı
2. Yerleşimlerin kültürel oluşumunun ekonomik ve sosyal gelişmeye katkısı
3. Güçlü bir bağ olarak, farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültürel alış,veriş
4. Kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışma gereksinimi
5. Kültürel çoğulculuğun (çeşitlilik), yenilikleri ve yenilikçi denemeleri öngörmesi
6. Yerel yönetimlerce dengeli biçimde tesis edilmiş kültürel turizmin, toplum üzerindeki olumlu etkisi

Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaşma

1. Kent politikalarının temel unsuru olarak ayrımcılık karşıtlığı
2. Yerel yönetimlerce göçmenlerin, yerel politik yaşama etkin katılımının sağlanması
3. Kentlerde uygulanan kültür ve eğitim politikalarının ayrımcı olmaması
4. Yerel yönetimlerin, iş olanaklarından eşit faydalanmayı sağlaması
5. Göçmen topluluklarının, sosyal ve fiziki çevresiyle bütünleşmesi anlamında, kültürlerarası kaynaşma

Kentlerde Sağlık

1. Kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşullarını sağlaması
2. İyi sağlık koşullarının temini için; kişilerin temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumu
3. Yerel yönetimlerin; toplum kaynaklı sağlık girişimlerini ve katılımları teşvik etmesi
4. Kent sağlığı uluslararası bir önem de taşıdığından, yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesinin öngörülmesi

Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması

1. Yerel politik yaşama halkın katılımını temin için; halk temsilcilerini, özgür ve demokratik olarak seçebilme hakkı
2. Yerel politik yaşamda etkin bir katılım için; halkın yerel, politik ve idari yapılarda belirleyici olması gereği
3. Toplum geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gereği
4. Kent yönetimi ve planlamasının; kent karakteri ve özel niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılması
5. Yerel politik kararlarını; uzmanlardan oluşacak ekiplerce gerçekleştirilecek kentsel ve bölgesel planlara dayandırılması
6. Karar verme sürecinin sonucunda ortaya çıkan politik tercihlerin anlaşılabilirliği ve hayatiyeti
7. Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel yönetimlerce sağlanması

Kentlerde Ekonomik Kalkınma

1. Yerel yönetimlerin, kendi yörelerinin ekonomik kalkınmasını temini
2. Sosyal ve ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bütünlüğü
3. Bölge ve yakın çevresinin sosyal ve ekonomik bir parçası olarak; kent
4. Üretim, destek ve gelişimi teşvik edecek yeterli altyapının mevcudiyetiyle sağlanacak ekonomik büyüme ve kalkınma
5. Kent ekonomisinin büyümesi ve kalkınması için önemli bir bileşken olan, kamu-özel sektör işbirliği

AVRUPA YEREL YAŞAMDA KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ ŞARTI²¹

Mayıs 2006'da Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi tarafından kaleme alınmıştır.

İLKELER

Yerel Yaşamda Avrupa Kadın Erkek Eşitliği Şartı'na imza koyan taraflar aşağıdaki hususların çalışmalarımızın temel ilkelerini oluşturduğunu tanırlar:

1. Kadın – erkek eşitliği temel bir haktır

Yerel ve bölgesel yönetimler söz konusu hakkı tüm sorumluluk alanları dahilinde, her türlü ayrımcılığı – doğrudan veya dolaylı – önleme sorumluluğu da dahil, uygulamakla yükümlüdürler.

2. Kadın – erkek eşitliği, çoklu ayrımcılık ve dezavantajlar hususlarının gerektiği biçimde ele alınmasını temin etmek

Toplumsal cinsiyetin yanısıra ırk, ten rengi, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş, cinsel yönelim veya sosyo-ekonomik statüye dayalı çoklu ayrımcılık ve dezavantajların kadın – erkek eşitliği konusu çerçevesinde dikkate alınması gerekmektedir.

3. Kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımları demokratik bir toplum için ön koşuldur

Kadın – erkek eşitliği hakkı gereği yerel ve bölgesel yönetimler, uygun tüm tedbirleri almak ve gerekli tüm stratejileri uygulamak suretiyle, karar alma süreçlerinin tüm aşamalarında kadınların ve erkeklerin dengeli katılımını ve temsilini sağlamakla yükümlüdürler.

4. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının tasfiyesi kadın – erkek eşitliğinin sağlanmasında temel önem taşımaktadır

Yerel ve bölgesel yönetimler, kadınların statüleri ve yaşam koşullarına dair eşitsizliklerin temelinde yer alan ve de kadınların ve erkeklerin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamdaki rollerinin eşitsiz değerlendirilmesine yol açan kalıp yargıların ve engellerin tasfiyesi yönünde çalışmalıdırlar.

5. Yerel ve bölgesel yönetimlerin tüm faaliyetlerine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi kadın – erkek eşitliğinin ilerletilmesi için gereklidir

Yerel nüfusun yaşamını etkileyen politikaların, yöntemlerin ve araçların geliştirilmesi aşamalarında toplumsal cinsiyet bakış açısı dikkate alınmalıdır. "Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi" ve "toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme" tekniklerinin uygulanması bu anlamda verilebilecek örneklerdir. Bu amaçla; kadınların yerel yaşam deneyimleri, hayat ve çalışma koşulları dahil, çözümlenmeli ve dikkate alınmalıdır.

6. Eylem planları ve programları için gerekli kaynağın tahsisi kadın – erkek eşitliğinin ilerletilmesi için gereklidir

Yerel ve bölgesel yönetimler eşitlik eylem planları ve programlarını hazırlamalıdır, bunların uygulanması için mali ve insan gücü kaynağının tahsis edilmelidir.

²¹ Metnin tamamı için, bkz. http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf

İNSAN HAKLARI KENTİ KILAVUZ İLKELERİ

2014 yılında düzenlenen 4. Dünya İnsan Hakları Kentleri Forumu tarafından kabul edilen insan hakları kentleri kılavuz ilkeleri:

İlke 1: Kent Hakkı

- İnsan Hakları Kenti, İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve ulusal anayasalar gibi belgelerde tanımlanmış mevcut uluslararası insan hakları normları ve standartlarınca tanınan tüm insan haklarına saygı gösterir.
- İnsan Hakları Kenti sosyal adalet, eşitlik, dayanışma, demokrasi ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle paralel olarak kent hakkının tanınması ve uygulanması için çalışır.

İlke 2: Ayrımcılığın Engellenmesi ve Olumlu Eylem

- İnsan Hakları Kenti idari sınırlar içerisinde ve ötesinde yaşayan herkes için eşitlik ve hakkaniyet ilkesine saygı gösterir.
- İnsan Hakları Kenti, toplumsal cinsiyet temelli politikalar ile eşitsizlikleri azaltmak ve mülteciler ve yurttaş olmayan kişiler dahil, marjinalize olmuş ve risk altındaki grupları güçlendirmek için olumlu eylemleri içeren bir ayrımcılık karşıtı politika uygular.

İlke 3: Toplumsal Kapsayıcılık ve Kültürel Çeşitlilik

- İnsan Hakları Kenti farklı ırksal, dini, dinsel, etnik, toplumsal ve kültürel aidiyetlerden gelen topluluklar arasında karşılıklı saygı temelinde toplumsal kapsayıcılık ve kültürel çeşitlilik ilkelerine saygı gösterir.
- İnsan Hakları Kenti insan haklarının korunması ve desteklenmesi için gerekli olan kültürel çeşitliliği desteklerken, çatışmalara duyarlı bir yaklaşım uygular.

İlke 4: Katılımcı Demokrasi ve Hesap Verebilir Yönetim

- İnsan Hakları Kenti katılımcı demokrasi, şeffaflık ve hesap verebilirlik değerlerini destekler.
- İnsan Hakları Kenti bilgiye erişim, iletişim, katılım ve karar alma haklarının belediye yönetimlerinin planlama, politikaların oluşturulması, bütçeleme, uygulama, izleme ve değerlendirme dahil tüm aşamalarında güvence altına alan etkin hesap verebilirlik mekanizmaları kurar.

İlke 5: Sosyal Adalet, Dayanışma ve Sürdürülebilirlik

- İnsan Hakları Kenti sosyo-ekonomik adalet, dayanışma ve ekolojik sürdürülebilirlik ilkelerine saygı gösterir.
- İnsan Hakları Kenti ülke içinde ve ötesinde kentli ve kırsal toplumlar arasında sosyo ekonomik ve ekolojik adalet ve dayanışmayı geliştirmenin bir yolu olarak sosyal dayanışma ekonomisini ve sürdürülebilir tüketimi teşvik eder.

İlke 6: Siyasi Liderlik ve Kurumsallaşma

- İnsan Hakları Kenti belediye başkanı ve danışmanlarının yüksek düzeydeki kolektif siyasi liderliklerinin ve onların insan hakları değerlerine ve insan hakları kenti vizyonuna bağlılıklarının önemini kabul eder.
- İnsan Hakları Kenti uygun şekilde kaynak sağlanmış programların ve bütçelerin kurumsallaşması yoluyla uzun dönemde sürekliliği sağlar.

İlke 7: İnsan Haklarının Anaakımlaştırılması

- İnsan Hakları Kenti insan haklarının belediye politikaları içine entegre edilmesinin önemini kabul eder.
- İnsan Hakları Kenti planlama, politikaların oluşturulması, uygulama, izleme ve değerlendirme dahil belediye idaresinin ve yönetişiminin her aşamasında insan hakları temelli bir yaklaşım kullanır.

İlke 8: Etkili Kurumlar ve Politikaların Koordinasyonu

- İnsan Hakları Kenti kamu kuruluşlarının rolleri ile yerel yönetim içinde ve yerel ile merkezi yönetim arasında politikaların koordinasyonunun ve insan hakları konularında tutarlılığın önemini kabul eder.
- İnsan Hakları Kenti etkili kurumlar oluşturur ve politikalarını insan hakları birimi, temel yerel eylem planı, insan hakları göstergeleri ve insan hakları etki değerlendirmesi dahil uygun personel ve kaynaklara sahip politikalar uygular.

İlke 9: İnsan Hakları Eğitimi

- İnsan Hakları Kenti, bir insan hakları ve barış kültürü geliştirmenin aracı olarak insan hakları eğitimi ve öğretiminin önemini kabul eder.
- İnsan Hakları Kenti tüm yükümlülük sahipleri, hak sahipleri ve diğer paydaşlar için çok çeşitli insan hakları eğitimleri geliştirir ve uygular.

İlke 10: Etkili Başvuru Hakkı

- İnsan Hakları Kenti etkili başvuru hakkının önemini kabul eder.
- İnsan Hakları Kenti, önleyici düzenlemeler ile arabuluculuk, hakemlik ve çatışmaların çözümlenmesi dahil şikayetlerin tazmin edilemesine yönelik ombudsman veya belediye insan hakları komisyonu gibi uygun mekanizmaları ve prosedürleri oluşturur.

BITİRİRKEN...

Yerel yönetimlerin insan hakları alanındaki sorumlulukları Avrupa Kentsel Şartı gibi bir dizi uluslararası sözleşme ile güvence altına alınmıştır. Bu kitapçığı tamamlarken, bu sözleşmelerde tanımlanan hakların kısa bir özetini vermenin faydalı olacağı kanısındayız:¹

Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama Hakkı

Kentli haklarının kentte yaşayan herkesi kapsadığı gerçeği ve bu hakları kullanmakta zorlanan kırılğan gruplara (engelli, göçmen, mülteci) ve dezavantajlı gruplara (kadın, çocuk, genç) özel politikalar üretilmesi gereksinimi.

Barınma Hakkı

Kentte yaşayan herkese sağlıklı, güvenli ve uygun koşullarda, mahremiyeti ve asayişi sağlayarak barınma imkanının verilmesi ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için özel politikaların (finansal destek, kira kontrolü, şiddete uğrayan kadınlar için barınma imkanları...) üretilmesi gerekliliği.

Sağlık Hakkı

Kentte yaşayan herkesin tıbbi ve koruyucu sağlık hizmetlerine erişim haklarının sağlanması ve toplum sağlığını tehdit eden hastalıklara karşı önlemlerin alınması gerekliliği.

Eğitim Hakkı

Okul çağındaki tüm çocuklara ve gençlere temel eğitim, yetişkinlere yetişkin eğitime erişme imkanının sağlanması ve eğitim yoluyla kentte cinsiyet ayrımcılığı, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı bilinç oluşturulması gerekliliği.

Çalışma Hakkı

Kent sakinlerinin onurlu bir yaşam sürececek koşullara erişecekleri işlerde çalışma hakkı ve bu doğrultuda iş piyasasının arz ve talebini dengelemek, mesleki becerileri geliştirmek gibi istihdama odaklı, iş piyasasında cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve ayrımcılığı önlemeye yönelik politikaların uygulanması.

¹ Zeybekoğlu-Sadri, S. (2013) Kentsel Dönüşüm ve Kentte İnsan Hakları.Zeybekoğlu-Sadri, S., ve di diğerleri içinde, Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları,s: 1-16). İstanbul: İstabil Bilgi Üniversitesi.

Güvenlik Hakkı

Kentte şiddet ve saldırganlıkla mücadele için gerekli önlemlerin alınması, kentlerde güvenliğin birarada yaşama ve dayanışma ilkeleri gözetilerek sağlanması ve güvenlik kuvvetlerinin kentli haklarını dikkate alarak hizmet vermeleri gerekliliği.

Katılım ve Demokratik Temsil Hakkı

Herkesin şeffaflık, etkinlik ve özerkliklerin sağlanması için kentlerin planlama ve yönetişimine doğrudan veya temsilcileri yoluyla katılma hakkı ve bu konularda aktif politikalar geliştirilmesi gereği.

Uyumlu Gelişme Hakkı

Konut alanları, kamu hizmetleri ve yeşil alanlar arasında dengeyi sağlayacak bir kent planlaması ve kirliliği önleyici tedbirlerin alınması gerekliliği.

Alt Yapı ve Kamusal Hizmetler Hakkı

Yerel yönetimlerin kamusal hizmetlerin geliştirilmesi ve niteliğinin artırılması yükümlülüklerinin bulunması ve etkili, ihtiyaçlara uygun, ücretsiz ve eşitlikçi kamu hizmetlerine erişim gerekliliği.

Ulaşım Hakkı

Kentte herkese uygun araçlarla hareket kabiliyetinin tanınması ve kentte istenen sakinlik düzeyine uygun bir kent içi ve kentler arası ulaşım politikası izlenmesi gerekliliği.

Kültür Hakkı

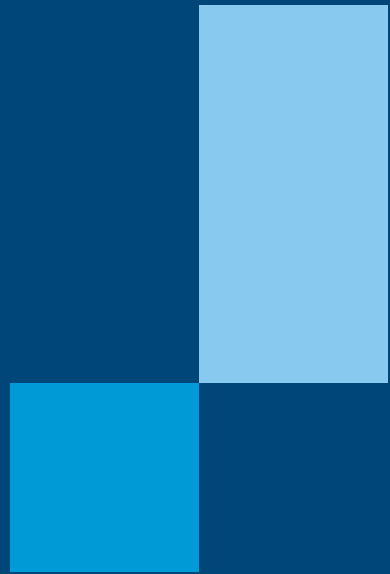
Yerel yönetimlerin kent içinde çeşitliliğe saygılı kentsel kültürel hayatın gelişmesine katkıda bulunması ve kentte hoşgörü, düşünce özgürlüğü ile din ve vicdan özgürlüğünün garanti altına alınması gereği.

Dinlenme ve Spor Hakkı

Kent sakinlerinin, özellikle çocukların fiziksel aktivitede bulunma ve rekreasyon imkanlarına erişme haklarının kabulü.

Bilgi Edinme Hakkı

Yerel yönetimlerin kişilere kolay ve ücretsiz bilgiye erişim hakkını sağlama yükümlülüğü ve kamusal denetime açık olmaları gerekliliği.

Kingdom of the Netherlands

Bu rapor Hollanda Krallığı İstanbul Başkonsolosluğu Matra Programı'nın mali desteğiyle üretilmiştir ve Ataşehir Belediyesi tarafından bastırılmıştır. Bu yayının içeriğinden sadece Türkiye Avrupa Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Hollanda Krallığı İstanbul Başkonsolosluğu'nun ve Ataşehir Belediyesi'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.